

III

BORBENA DEJSTVA BRIGADE U 1944.

Krajem 1943. NOV i POJ imala je 8 korpusa, 126 divizija, 10 samostalnih brigada, 108 partizanskih odreda i mnoštvo drugih manjih jedinica. Oslobođen je veliki dio teritorije, čime su se sve više ugrožavali i kvislinzi u našoj zemlji i njemačke pozicije na Balkanu. Zbog toga je front u Jugoslaviji bio od značaja u planovima Nijemaca i naših saveznika. Takva situacija na teritoriji Jugoslavije natjerala je njemačku Vrhovnu komandu da preduzme još jednu ofanzivu radi razbijanja glavnih snaga NOVJ u toku zime 1943/44. godine. Neprijateljeva dejstva otpočela su početkom decembra 1943. i produžena zimi 1944.

Da bi olakšao situaciju kod jedinica koje su se nalazile na udaru neprijateljske ofanzive u krajevima južno od Save, Glavni štab NOV i PO Hrvatske naredio je jedinicama 6. korpusa da glavnim snagama dejstvuju na željezničku prugu Zagreb — Beograd,²⁰¹ na dijelu Banova Jaruga — Vinkovci i na rokadnim prugama Nova Kapela — Našice — Osijek i Vrpolje — Osijek, a slabijim snagama u Podravini na prostoru Virovitica — Našice, radi ometanja, prekidanja saobraćaja i sprečavanje prebacivanja snaga i sredstava na teritoriju južno od r. Save, a i vezivanja što većeg broja neprijateljevih jedinica za teritoriju Slavonije.

²⁰¹ Značaj ovoga prostora cijeni još juna 1943. Ministarstvo oružanih snaga NDH i ukazuje da je i Hitler u razgovoru sa Pavelićem ukazao na nužnost sigurnog držanja glavne magistrale. Arhiv VII, NAV-N-T 501, 268/701—702.

Na osnovu zadataka dobijenih od Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, Štab korpusa razradio je plan dejstva za januar 1944,²⁰² kojim je predvidio rušenje željezničkih pruga, objekata na njima i transporta, likvidaciju osobito onih uporišta koja su jedinicama korpusa otežavala slobodu manevra i vezu između pojedinih dijelova slobodne teritorije u rejonu Dilja, Krndije i Papuka.

U duhu plana Štaba 6. korpusa, jedinice 12. divizije, 31. decembra 1943, već su bile na glavnoj željezničkoj pruzi u rejonu Okučana. Kako su jedinice 5. bosanskog korpusa krenule u bitku radi osvajanja uporišta u Banjoj Luci, na novogodišnju noć 1944,²⁰³ to su i jedinice 12. slavonske divizije izvršile napad na Okučane. Međutim, nije trebalo zauzeti uporište u Okučanima, nego je trebalo na širem prostoru preduzeti ofanzivna dejstva radi paralisanja neprijateljevog saobraćaja i olakšavanja ofanzivnih dejstava naših snaga oko Banje Luke. U isto vrijeme, kada je napadnuto neprijateljevo uporište u Okučanima, naše jedinice su napale i neprijateljeva uporišta u Staroj Gradiški, Vojnović salašu i Novoj Varoši.

Štab 12. divizije postavio je 18. brigadi slijedeći zadatak: 1. bataljon treba da napada na mjesto, 2. bataljon treba da bude u zasjedi prema Novoj Gradiški, a ostale jedinice u zasjedi prema Novskoj, u sastavu Čehoslovačke brigade »Jan Žižka«. Napad je počeo dva sata prije kraja stare godine.

Neprijatelj je užurbano pregrupisavao svoje snage. Borba je trajala cijelu noć, sve do 06.00 slijedećeg dana, kada je komandant divizije izdao naredenje da se naše jedinice povuku.²⁰⁴

²⁰² Na osnovu toga Štab 12. divizije u Zapovijesti od 3.1.1944. potčinjenim jedinicama naređuje da dejstvuje na komunikaciji u širem rejonu Okučani — Novska. Arhiv VII, reg. br. 1-1, K 882.

²⁰³ Oslobođilački rat, drugo izdanje, 2. knjiga, str. 46—51.

²⁰⁴ Ukupni gubici brigade iznosili su 2 mrtva i 9 ranjenih. Izvještaj Štaba 18. brigade od 2. 1. 1944. Arhiv VII, reg. br. 1—6, K 908. Izvještaj Štaba 12. divizije od 5. januara 1944. Arhiv VII, reg. br. 4—3, K 473A.

Kasnije su snage divizije na položajima s. Medari — s. Trnava — s. Bogičevci — s. Ratkovci prihvatile borbu s neprijateljem koji je nadirao uz pomoć tenkova.²⁰⁵ Na toj liniji pružen je neprijatelju žestok otpor, a potom su naše snage napustile i te položaje. Neprijatelj je u ovim borbama imao oko 20 mrtvih i 2 zarobljena. Zaplijenjen je 1 laki minobacač, 1 mitraljez, 1 puškomitraljez i 7 pušaka. Oštećena su 2 tenka, a pruga je porušena na pet mjesta. Uništeno je 5 kamiona i 1 motocikl. Divizija je u ovim borbama imala 7 mrtvih i 11 ranjenih.

Poslije borbi u rejonu Okučana, jedinice divizije razmjestile su se u selima na zapadnim ograncima Psunja. Osamnaesta brigada se 7. januara 1944. nalazila u s. Katoličkoj Šagovini, kod Nove Gradiške.²⁰⁶

Neprijatelj je jačim snagama izvršio napad na s. Katolička Šagovina, ali budući da je položaj za borbu u mjestu bio nepodesan, snage brigade su zauzele položaje iznad sela. Borba je bila teška,²⁰⁷ ali su one čvrsto držale svoje položaje.²⁰⁸ Međutim, neprijatelju je pristiglo pojačanje od oko 1.000 vojnika iz Nove Gradiške. U takvoj situaciji Štab brigade donosi odluku da se brigada povuče dublje u rejon s. Podvrško, Golobrdac i Šnjegavić. U ovoj borbi neprijatelj je pretrpeo velike gubitke, dok je brigada imala 2 mrtva i 10 ranjenih.

²⁰⁵ Izvještaj Štaba 6. korpusa za period od 1—10. 1. 1944. Zbornik, tom V, knj. 23, str. 108. Odnosi se na djelove 901. oklopnog grenadirskog školskog puka. Izvještaj Štaba 12. divizije od 2. 1. 1944. Zbornik, tom V, knj. 23, str. 23.

U prilogu toga, u toku 5/6. 1. 1944, u vezi sa telefonskim naređenjem Štaba divizije, grupa od 40 boraca, podijeljena u podgrupe od po 5 boraca, rušila je željezničku prugu kod Okučana u rejonu k. 110 i 114. Izvještaj Štaba 18. brigade od 6. 1. 1944. Arhiv VII, reg. br. 2—6, k. 908. Izvještaj štaba 6. korpusa za period od 1—10. 1. 1944. Zbornik, tom V, knj. 23, str. 109 i 110.

²⁰⁷ Od jedinica brigade u borbi su angažovani 2. bataljon, 2 čete 1. bataljona i 1. četa 3. bataljona. Izvještaj Štaba 18. brigade od 10. 1. 1944. Arhiv VII, reg. br. 3—6 i 4—6, K. 908. Izveštaj Štaba 12. divizije od 8. 1. 1944. Arhiv VII, reg. br. 5—3, K 473 A.

²⁰⁸ Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 10. 1. 1944. Zbornik, tom V, knj. 23, str. 675.

Poslije nekoliko dana 18. brigada se našla u širem rejonu Slavenskog Broda. Brodska brigada i dva bataljona 18. brigade 13. januara 1944. izvršili su akciju na željezničkoj pruzi Zagreb — Beograd, južno od s. Stupnik. Na postavljenu minu naišao je tzv. kontrolni voz. Uništena je lokomotiva i dva vagona.²⁰⁹

Tri dana kasnije, 17. januara 1944, jedinice 12. divizije (bez Čehoslovačke brigade i jednog bataljona 18. brigade) pošle su u akciju na željezničku prugu Zagreb — Beograd. Brodska brigada je bila u zasjedi prema s. Starom Topolju, a 18. brigada prema Slavanskom Brodu. Na položaje 18. brigade naišla su dva kamiona na koje je otvorena vatra. Međutim, juriš brigade zaustavili su neprijateljevi tenkovi. U takvoj situaciji brigada je odustala od napada i ponovno zaposjela svoje položaje. Oštećeni neprijateljski tenk zakrčio je put tenkovskoj koloni.

U toj situaciji Stab brigade, angažovao je protivtenkovski vod, koji je odmah otvorio vatru po tenkovskoj koloni. Od 8 ispaljenih granata pogodeno je 5 neprijateljevih tenkova. Ipak, zbog njihove jake vatre, brigada se povukla.²¹⁰ Akcija na voz nije uspjela, jer je mina zatajila. Neprijatelj je u ovim borbama sa 18. brigadom imao 50 mrtvih, a jedinice divizije 4 mrtva i 9 ranjenih.

U toku 20. 1. 1944. krenulo se opet na prugu. Jedan bataljon posjeo je položaje u s. Novom Topolju, dok Brodska brigada izvrši diverziju i sačeka kompoziciju između s. Starog Topolja i Andrijevac. Međutim, eksploziv je zatajio. Došlo je do eksplozije samo jednog dijela eksploziva i akcija nije uspjela.²¹¹

²⁰⁹ Izvještaj Štaba 12. divizije od 13. 1. 1944. Zbornik, tom V, knj. 23, str. 202—204.

²¹⁰ U ovoj borbi odlično je gadao protivtenkovski vod brigade. To je doprinijelo da borci sa više samopouzdanja kasnije ulaze u borbu sa tenkovima. Izvještaj Štaba 18. brigade, Arhiv VII, reg. br. 4—6, K. 908. Izvještaj Štaba 12. divizije od 18. 1. 1944. Arhiv VII, reg. br. 15—3, K. 423 A.

²¹¹ Zapovijest Štaba 12. divizije od 19. 1. i izvještaj divizije od 20. 1. 1944. Zbornik, tom V, knj. 23, str. 297 i 363—364.

Borbe za uporišta u Čaglinu, Poreču i Kuli

Štab 6. korpusa je 16. januara 1944. naredio potčinjenim jedinicama da napadnu neprijateljeva uporišta u Čaglinu, Poreču i Kuli,²¹² radi likvidiranja njihovih posada i povezivanja slobodne teritorije Dilja, Krndije i Papuka. Baš na tom dijelu Slavonije bilo je dosta jakih neprijateljevih garnizona iz kojih je češće upadao u okolna sela, pljačkao, ubijao i terorisao stanovništvo. Time je jedinicama korpusa otežavao dejstva, smanjivao slobodnu teritoriju i otežavao vezu između Dilja i ostale oslobođene teritorije Slavonije.

Dvadeset osma divizija, sa Požeškim i Osječkim NOP odredom Istočne grupe odreda, dobila je zadatak da zauzme uporište u s. Čaglinu²¹³ i postavi osiguranje prema Slavonskoj Požegi, Našicama, Poreču i Kuli, te da poslije osvajanja uporišta u Čaglinu napadne i zauzme i uporišta u Poreču i Kuli.

Za napad na uporište u Čaglinu određena je 17. brigada. Dvadeset prva brigada (bez 2. bataljona), zasjedom južno i zapadno od majura Ferovac, zatvarala je ceste s. Kula — Slavonska Požega i Kula — Pleternica; Osječki NOP odred (bez jednog bataljona), sa 2. bataljonom 21. brigade, postavio je zasjedu na cesti Našice — Kula (kod Graca); Požeški NOP odred kontrolisao je rejon Kutjeva i vršio demonstrativne napade na Poreč i Kulu.²¹⁴ Dvanaesta divizija, sa Diljskim NOP odredom, dobila je zadatak da spriječi dolazak neprijateljevih pojačanja iz Pleternice, Slavenskog Broda i Đakova. Zasjedu u širem rejonu s. Tulnika, na komunikaciji Čaglin ↔ Pleternica, postavila je 18. brigada (bez jednog bataljona); Brodska brigada osiguravala je komunikaciju Čaglin — Đakovo, a Diljski NOP odred cestu Slavonski Brod — Čaglin, kod s. Gornji Slatnik. Korpusna rezerva (jedan bataljon Osjee-

²¹² Zapovijest Štaba 6. korpusa od 16. 1. 1944. Arhiv VII, reg. br. 2—1, K. 473.

²¹³ U Čaglinu se kao posada nalazila 6. ustaška bojna. Arhiv VII, reg. br. 5—1 i 17—2, K. 114.

²¹⁴ Zapovijest Štaba 28. divizije od 18. 1. 1944. Arhiv VII, reg. br. 3—1, K. 1134.

kog NOP odreda) nalazila se u rejonu Lipovice na cesti s. Latinovac — Poreč.²¹⁵

Napad na Čaglin otpočeo je 22. januara oko 04.00 časova. Jedinice 17. brigade su uspjele poslije nekoliko uzastopnih juriša da potisnu neprijatelja u centar, odakle je pružao žestok otpor. Borba je vođena punih 36 časova.

U toku napada na Čaglin, uslijedile su intervencije iz susjednih garnizona. Na dan napada, oko 15 časova, njemačka kolona, jačine oko 1.000 vojnika, krenula je iz Slavonske Požege u pomoć ugroženom uporištu. Istoga dana oko 12 časova ustaški bataljon je krenuo iz Našica ka Čaglinu. Sve ove snage bile su prinuđene na povlačenje.

Još dok je trajala borba za Čaglin, napadnuta su uporišta u Poreču i Kuli. Poreč je zauzet, dok napad na Kulu nije uspio.

23. januara su njemačke, ustaške i domobranske snage iz Slavonske Požege i Pleternice krenule u dve kolone u pravcu Kule s ciljem da probiju zasjedu jedinica 12. divizije i pomognu opsjednutom neprijateljevom garnizonu. Sve do mraka jedinice 18. brigade pružale su neprijatelju žestok otpor kod s. Čosinac, Zarilac, Knešci, Kalinić i Bilač, ali su se tada morale povući zbog nestašice municije i neprijateljevog prodora kod s. Knešci.²¹⁷

Jedinice brigade poslije borbi u širem rejonu Čaglina nalazile su se na odmaranju i sređivanju u rejonu s. Sibokovac. Iz ovog rejona, prema zapovijesti Štaba 12. divizije od 26. 1. 1944, krenula je brigada u širi rejon s. Duboka.²¹⁸ Tu je međutim, u toku 27. 1. 1944. naišla na neprijateljeve snage,²¹⁹ koje su već bile posjele s. Jasik i

²¹⁵ Zapovijest Štaba 12. divizije od 20. 1. 1944. Arhiv VII, reg. br. 4—1, K. 882.

²¹⁶ Među ustašama nalazio se i natporučnik Ivan Todić, komandir satnije. Do 1941. nalazio se u ustaškoj emigraciji. Detalji iz borbi za Čaglin mogu se naći u Arhivu VII, reg. br. 4—4, K. 1123.

²¹⁷ Izvještaj Štaba 18. brigade od 24. 1. 1944. Arhiv VII, reg. br. 7—6, K. 908. Izvještaj Štaba 12. divizije od 29. 1. 1944. Zbornik, tom V, knj. 23, str. 510—512.

²¹⁸ Zbornik, tom V, knj. 23, str. 441.

²¹⁹ Radi se o dijelovima 187. njemačke rezervne divizije. Izvještaj Štaba 12. divizije od 29. 1. 1944. Zbornik, tom V, knj. 23, str. 512.

Za vrijeme predaha

Duboku, pa je bila prisiljena da se povuče u rejon Lončarskog visa. Potom je uslijedio pokret u rejon Orašovica, gdje su se jedinice brigade zadržale do 5. 2. 1944.²¹⁰ 5. 2. dolazi do marša na Dilj pa se brigada razmjestila u rejonu s. Odvorci i zadržala se radi odmaranja do 9. 2. 1944.

Ponovo na željezničkoj pruzi

U februaru je otpočelo prebacivanje njemačkih jedinica iz Beograda prema Zagrebu, a iz Bosne i južnog dijela Hrvatske, preko Slavonije, za Mađarsku. Prevozili su se u etapama, uglavnom željezničkom prugom Beograd — Zagreb i cestom od Slavenskog Broda prema Zagrebu, Đakovu i Osijeku, a od Banove Jaruge preko Daruvara i Đulaveca za Viroviticu. Za to vrijeme na pomenutim komunikacijama zadržavali su se jači dijelovi neprijateljevih snaga radi obezbjeđivanja prolaza.

²¹⁰ Izvještaj Štaba 18. brigade od 9. 2. 1944. Arhiv VII, reg. br. 47—5, K 1298.

Ovo je nalagalo, pored stalnog zadatka na ovom planu, da naše jedinice ponovo vrše ofanzivna dejstva na komunikacije, posebno na željezničku prugu Beograd — Zagreb. Jedinice 12. divizije. Istočne i Zapadne grupe NOP odreda, izvele su u februaru i martu mnoštvo uspješnih diverzija na tim komunikacijama.²²¹

Jednu takvu akciju izvela je 18. brigada 13. februara 1944.²²² Minirana je pruga između s. Starog Topolja i Andrijevac (na dijelu željezničke pruge Zagreb — Beograd). Na minu je naišao neprijateljev teretni voz. Mina je eksplodirala, a potom je izvršen napad, koji nije uspeo, s obzirom na to što je polazni položaj od pruge bio dosta daleko. Nije mogao biti bliže, jer su uz prugu bili bunker, koje je neprijatelj posjeo radi obezbjeđenja pruge. Kada je uslijedila eksplozija, na naše snage otvorena je vatra iz bunkera i teretnog voza.²²³

Poslije ove akcije brigada se razmjestila u s. Klokočevik i Lapovce i tu se zadržala 2 dana.²²⁴

Druga akcija izvedena je 16. februara 1944. na željezničkoj pruzi između s. Stari Perkovci i Vrpolja. Jedinice 18. brigade digle su u vazduh teretni voz.²²⁵ Oštećeno je 7 vagona. Juriš je uspio i tom prilikom ubijeno je 6 neprijateljevih vojnika i 6 ranjeno, a 21 zarobljen.²²⁶ Uspješno dovršenje ove akcije omeo je dolazak neprijateljevog oklopnog voza. Brigada je imala 3 mrtva i 6 ranje-

²²¹ Oslobođilački rat, drugo izdanje, 2. knjiga, str. 151—154.

²²² Izvještaj Štaba 18. brigade od 15. 2. 1944. Arhiv VII, reg. br. 8—6, K. 908. Izvještaj Štaba 12. divizije od 16. 2. 1944. Zbornik, tom V, knj. 24, str. 296—299. Izvještaj Štaba 6. korpusa od 25. 2. 1944. Zbornik, tom V, knj. 24, str. 424—425.

²²³ Izvještaj Glavnog stožera domobranstva od 15. 2. 1944. Zbornik, tom V, knj. 24, str. 626.

²²⁴ Izvještaj 18. brigade od 18. 2. 1944. Arhiv VII, reg. br. 48—5, K. 1298.

²²⁵ U napadu na kompoziciju učestvovali su 1. i 3. bataljon. Osiguravali su 4. i Mađarski bataljon. Izvještaj štaba 18. brigade od 18. 2. 1944. Arhiv VII, reg. br. 48—5, K. 1298.

²²⁶ Izvještaj Štaba 18. brigade od 16. 2. 1944. Arhiv VII, reg. br. 9—6, K. 908. Izvještaj Glavnog stožera domobranstva od 18. 2. 1944. Zbornik, tom V, knj. 24, str. 634.

nih.²²⁷ U borbi su se istakli naročito borci i rukovodioci 2. čete 3. bataljona, a osobito puškomitraljezac Zivko Zivković. Takođe su se istakli i borci 3. čete 3. bataljona Leopold Benezin i Nebojša Mišćević.²²⁸

U ovoj akciji brigada nije imala brojne gubitke, ali je palo nekoliko starih boraca.²²⁹

U toku 21/22. 2. 1944. jedinice brigade izvršile su pokret u pravcu komunikacije Đakovo — Osijek. Treći i Mađarski bataljon (koji je tada bio u sastavu brigade) zaposjeli su jugozapadni i sjeveroistočni dio s. Širokog Polja, 4. bataljon posjeo je položaje u s. Tomašancima, a 1. bataljon u s. Gorjanima. Ka Širokom Polju naišle su slabije neprijateljeve snage i za kratko vrijeme su razbijene. Na 1. i 4. bataljon neprijatelj nije ni kretao.²³⁰

Krajem mjeseca, odnosno 27. 2. 1944, likvidiran je oklopni voz kod s. Našičke Breznice. Sa brigadom u dejstvima je učestvovao i Osječki odred. Prvi bataljon posjeo je položaje u šumi južno od pruge između s. Jelisavca i Našičke Breznice, s tim da poslije eksplozije mine priđe cesti i pruži i minira prugu. Drugi bataljon odreda posjeo je položaje istočno od Našičke Breznice, u rejonu k. 98, a treći sjeverozapadno, neposredno uz s. Stipanovce. Mađarski bataljon »Sandor Petefi«, i 1. bataljon odreda imali su osnovni zadatak, tj. trebalo je da napadnu kompoziciju voza kod Našičke Breznice.

²²⁷ Poslije ove akcije jedinice su se razmjestile u rejon s. Trnava, Popovci. U toku 18. 2. 3. i 4. bataljon nalazili su se u zasedi u rejonu Klokočevika, ali do sukoba sa neprijateljem nije došlo. Izvještaj Štaba 18. brigade od 18. 2. 1944. Arhiv VII, reg. br. 48—5, K. 1298.

²²⁸ Izvještaj Štaba 12. divizije od 16. 2. 1944. Zbornik, tom V, knj. 24, str. 299.

²²⁹ Tom prilikom poginuo je komandant 1. bataljona Dušan Djurić, rođen u s. Pakrani kod Daruvara. Poginuli su i komandir čete Božo Stojanović iz s. Pavlovci kod Slavonske Požege i zamjenik komandira 3. čete 3. bataljona Kamenko Škorić iz s. Dopšin kod Osijeka.

²³⁰ Izvještaj Štaba 18. brigade od 22. 2. 1944. Arhiv VII, reg. br. 10—6, K 908. Izvještaj Štaba 12. divizije od 23. 2. 1944. Zbornik, tom V, knj. 23, str. 400.

Oklopni voz naišao je poslije 7 časova. Kada je mina eksplodirala uslijedio je juriš i nakon jednosatne borbe zadatak je izvršen²³¹.

Poslije izvršenog zadatka brigada se razmjestila u s. Podgorač. Snijeg je bio dosta dubok. S obzirom na to što se brigada duže vremena nalazila u istom širem rejonu, dijelovi 2. ustaškog zdruga 28. 2. 1944. iznenadno su je napali kada je bila razmještena u selu.²³² Došlo je do žestoke borbe i više obostranih juriša. Brigada je uspjela da se probije iz sela sa gubicima od 11 mrtvih i 35 ranjenih.²³³ Neprijateljevi gubici nisu poznati.

U brigadi je došlo do nestašice municije za streljačko naoružanje. Poslije proboja iz Podgorača uslijedio je pokret u rejon s. Čenkovo, Imrijevcu, Slobodna Vlast i Musić, gdje su se jedinice brigade nalazile naredna dva dana.²³⁴

U vremenu od 3. do 8. 3. 1944. brigada je vršila pokrete za s. Glogovicu i Zdence, a potom u s. Odvorce i Grižiče, gdje je postavljana zasjeda sa pravca s. Sibinja, ali do borbenih dejstava nije došlo, tako da se brigada u ovom rejonu zadržala do 8. 3. 1944.²³⁵ Ovo je period kada se nisu izvodila intenzivna borbena dejstva.

Iz rejona s. Odvorci dva bataljona sa prištapskim dijelovima izvršila su pokret u rejon s. Dobovik, Kordoševci, Sušnjevci, a potom u šumu Dolci kod s. Trnjani, gdje su bili u ulozi osiguranja kod Slavenskog Broda, dok je Osječka brigada 13/14. 3. 1944. napadala na voz kod s. Sapci. Druga dva bataljona prebacila su se u rejon s. Čaglin, Pleternica, a odatle na sektor s. Klokočevika radi osiguranja plijena iz akcije na prugu. Kada se plijen evaku-

²³¹ Izvještaj Štaba 18. brigade od 1. 3. 1944. Arhiv VII, reg. br. 12—6, K 908.

²³² Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 28. 2. 1944. Zbornik, tom V, knj. 24, str. 659.

²³³ U ovoj borbi naročito se istakao komandir voda teških mitraljeza 4. bataljona Slavko Milošević. Iako bez puške, on je u jurišu oteo pušku ustaši, a potom ga likvidirao. Arhiv VII, reg. br. 19-6, K 908.

²³⁴ Izvještaj Štaba 18. brigade od 9. 3. 1944. Arhiv VII, reg. br. 49—5, K. 1298.

²³⁵ Izvještaj Štaba 18. brigade od 9. 3. 1944. Arhiv VII, reg. br. 14-6, K 908.

isao, ova dva bataljona povukla su se u s. Musiće i Levajnsku Varoš. U toku 17. 3. 1944, 4. bataljon pratio je transport plijena i ranjenika Osječke brigade do Lončarskog visa, a zatim se odmarao preko s. Gradišta u Ruševo i Sovski Do, gdje se odmarao u toku 18. 3. 1944. U ovom periodu formiran je i izviđački vod brigade jačine 23 borca.²³⁶

Zapoviješću Štaba 12. divizije od 17. 3. 1944, 18. brigadi je naređeno da napadne voz između s. Starog Topolja i Andrijevac, s tim da dva bataljona postavi tik uz prugu na ivici šume Varčaga, ispod k. 90. Određeno je da se u ova dva bataljona koncentrišu sve protivtenkovske puške 18. i Osječke brigade. Osječka brigada nalazila se, s jedne i s druge strane odsjeka na kome se napadalo, na osiguranju.²³⁷

Kasno uveče 17. 3. 1944. naišao je transport prugom. Poslije eksplozije mine usplijedio je napad. Međutim, u pitanju je bio neprijateljev transport od 80 vagona natovarenih tenkovima i bornim kolima sa nekoliko blindiranih vagona. Kako su žestoko otvorili vatru na bataljone 18. brigade, izgledalo je da su bili u borbenoj gotovosti. Ovo je neprijatelj činio kasnije pri transportovanju ove vrste naoružanja i borbene tehnike. Bila je to neravnopravna bitka. Prema naređenju Štaba brigade, jedinice su se povukle dublje u šumu Varčaga,²³⁸ a potom u rejon s. Musić, Slobodna Vlast i Đakovačka Breznica.²³⁹

Glavni štab NOVH, depešom od 20. 3. 1944, naredio je da se svim snagama i sredstvima zadržavaju njemačke trupe koje prolaze za Mađarsku i da se ruše komunikacije.²⁴⁰

²³⁶ Izvještaj Štaba brigade od 19. 3. 1944. Arhiv VII, reg. br. 51—5, K 1298.

²³⁷ Zbornik, tom V, knj. 25, str. 248—251.

²³⁸ Izvještaj Štaba 12. divizije od 19. 3. 1944. Zbornik, tom V, knj. 25, str. 309—312.

²³⁹ Zapovijest Štaba 12. divizije od 17. 3. 1944. Zbornik, tom V, knj. 25, str. 250.

²⁴⁰ Izvod iz knjige depeša Glavnog štaba NOV i POH. Zbornik, tom V, knj. 25, str. 633—634.

S tim u vezi Stab 6. korpusa izdao je 23. 3. 1944. direktivu 12. i 28. diviziji da vrše velike diverzije pruga od Nove Gradiške do Vinkovaca i napadaju njemačke kolone koje kreću za Mađarsku.²⁴¹

Stab 12. divizije za ovu veliku diverziju je angažovao 18. i Osječku brigadu, 2 bataljona Diljskog odreda i 3. bataljon 21. brigade, ukupno 11 bataljona. Za početak diverzije određen je 27. 3. 1944.²⁴²

Osamnaesta brigada rušila je prugu od Slavenskog Broda do s. Oriovca. Pri nailasku na prugu 4. bataljon je naišao na slabije neprijateljeve snage i poslije kratke borbe raspršio ih. Uspjeh u rušenju bio je velik.²⁴³

*Napadi na neprijateljeva uporišta u Podravskoj Slatini,
Đurđenovcu i Feričancima*

Poslije završene diverzije na glavnoj željezničkoj magistrali prema naređenju Štaba 12. divizije od 29. 3. 1944,²⁴⁴ brigada je iz rejonu razmještaja, odnosno s. Slobodne Vlasti, Levanjske Varoši, Musića i Majara, 30. 3. otpočela marš sa ciljem prebacivanja u istočni dio Požeške kotline i razmjestila se u rejon s. Bektež, Kutjevo i Gradište.

Ovaj pokret izvršen je sledstveno ideji operacijskog plana Glavnog štaba Hrvatske za april. Naime, 30. 3. 1944. Štabu 6. korpusa naređeno je²⁴⁵ da glavnim snagama korpusa izvodi operacije na sektoru Virovitica, Čačinci, Daruvar, a težišna operacija bila je likvidacija uporišta u Podravskoj Slatini. Sve ovo trebalo je realizovati radi

²⁴¹ Zbornik, tom V, knj. 25, str. 378—381.

²⁴² Zapovijest Štaba 12. divizije od 26. 3. 1944, Zbornik, tom V, knj. 25, str. 493—498.

²⁴³ Sve snage angažovane na rušenju pruge minirale su koloseke na 355 mjesta, porušile 890 telegrafskih stubova itd. Izvještaj Štaba 12. divizije od 30. 3. 1944. Zbornik, tom V, knj. 25, str. 576—580.

²⁴⁴ Zbornik, tom V, knj. 25, str. 565—567.

²⁴⁵ Izvod iz knjige depeša Glavnog štaba NOV i POH, depeša od 30. 3. 1944. Zbornik, tom V, knj. 25, str. 646.

*Poslije napornog marša,
postrojeni borci očekuju
ručak*

izbijanja na r. Dravu, kako bi se izvele neophodne pripreme i masovna mobilizacija ljudskih potencijala u Podravini.

Na bazi toga Stab 6. korpusa donio je odluku i izdao zapovijest 31. 3. 1944. potčinjenim jedinicama o likvidaciji neprijateljevog uporišta u Podravskoj Slatini.²⁴⁶

Za napad na uporište određeni su dijelovi 28. divizije, dok je 12. divizija dobila zadatak da sprečava eventualne intervencije neprijateljevih snaga iz susjednih uporišta.

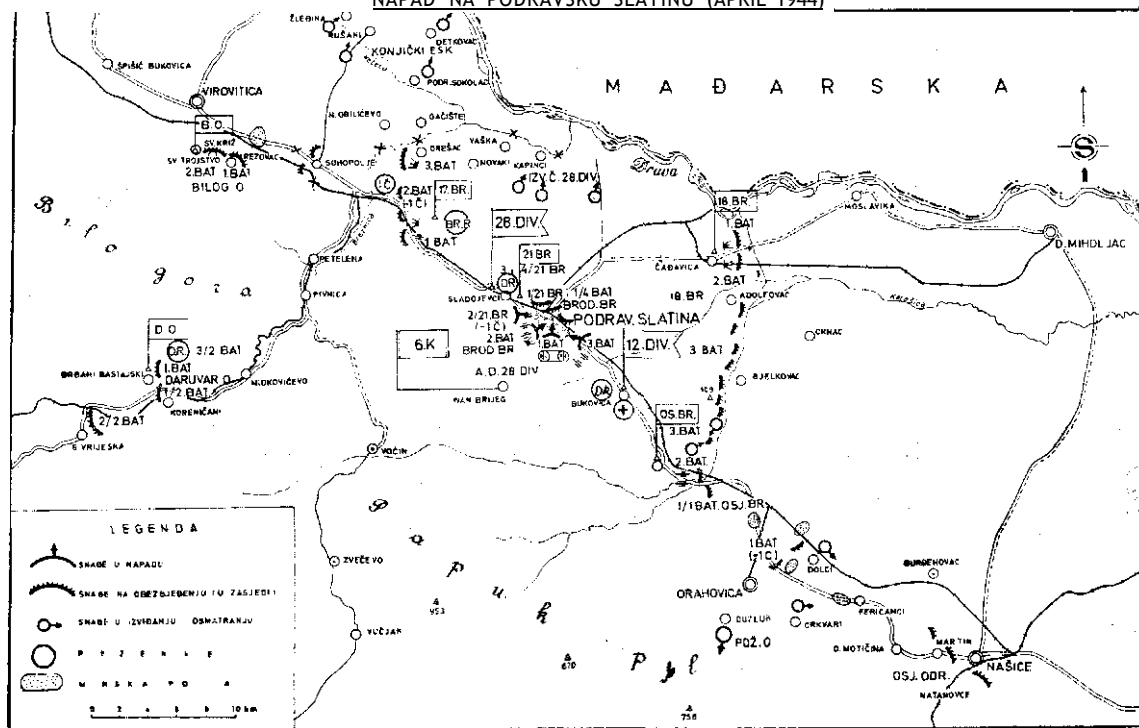
Stab 12. divizije 2. 4. 1944. naredio je²⁴⁷ 18. brigadi da sa dva bataljona postavi zasjedu na liniji lijeve obale Novog Dravskog kanala do ušća u Dravu do Branjinske Rijeke, sa težištem oko s. Čađavice, do Donjeg Miholjca. Jedan bataljon je postavio zasjedu od Branjinske Rijeke (isključno) do s. Dobrovića (zaključno), dok je jedan bataljon određen u divizijsku rezervu u rejon s. Nova Bukovica.

U vrijeme napada dijelova 28. divizije na uporište u Podravskoj Slatini snage na obezbjeđenju vodile su borbu

²⁴⁶ Zbornik, tom V, knj. 25, str. 653—659.

²⁴⁷ Zbornik, tom V, knj. 25, str. 27—33.

NAPAD NA PODRAVSKU SLATINU (APRIL 1944)

sa neprijateljevima snagama koje su činile sve da pomognu snagama u napadnutom uporištu. Ujutro 4.4 neprijateljeve snage²⁴⁸ napale su sa obe strane komunikacije D. Miho-ljac ka Podravskoj Slatini, ali su odbijene. Druga neprijateljeva kolona, koja se kretala seoskim putem s. Crnac — Suhomlaka — k. 101, takođe je odbijena. Međutim, treća najjača neprijateljeva grupacija napadala je na pravcima s. Đurin Lug i Bjelkovac i uspjela je i pored velikih gubitaka da posjedne desnu obalu Voćinke potoka.

Sutradan, 5.4. 1944, neprijatelj je produžio pritisak na svim pravcima i u popodnevnim časovima uspio je probiti položaje na odbrambenom rejonu 4. bataljona, jer je bio izrazito nadmoćniji i u živoj sili i u tehnici. Neprijatelj se probio na jednom mostu, koji je bio djelimično porušen, jer je teški mitraljez iz 1. čete pogodila minobacačka mina i uništila i oruđe i poslugu. Poslije toga proširio je brešu, uvodeći na tom pravcu jače snage. Ova četa imala je tada gubitke od 9 mrtvih i 7 ranjenih. Upotrebom rezerve neprijatelj je povraćen na desnu obalu Voćinke. Međutim, predveče, uvodeći svoje nove snage, neprijatelj je na pravcu s. Đurin Lug uspio ponovo da se probije i da oko 21.00 časova uđe u selo. U toku noći 5/6.4. sa dva bataljona izvršen je protivnapad na neprijatelja u s. Đurin Lug, ali bez uspjeha.

U toku 6. i 7.4. 1944, pod pritiskom nadmoćnih snaga neprijatelja, bataljoni su vodili odbrambene borbe na uzastopnim položajima, povlačeći se ka Podravskoj Slatini, da bi na liniji s. Donja Bukovica — Kozice pružili posljednji otpor i povukli se gubeći dodir sa neprijateljem, jer su se dijelovi 28. divizije, koji su osvojili uporište u Podravskoj Slatini i izvukli ratni plijen, povukli iz šireg rejona bivšeg neprijateljevog uporišta.

Jedinice brigade su izvršile uspješno povjereni zadatak, sprečavajući intervenciju veoma jakih neprijateljevih snaga u skoro četvorodnevnom borbama.

Sa položaja iz šireg rejona s. Kozice jedinice brigade povukle su se od 12.00 časova u rejon s. Humljani, Pušina,

²⁴⁸ Izvještaj Štaba 12. divizije od 10. 4. 1944. Arhiv VII, reg. br. 12—2, K. 882,

Krajna, a iz ovog rejona, prema naređenju Štaba 12. divizije od 7.4. 1944, izvršen je pokret i tri bataljona su se radi odmora razmjestila u s. Novu i Gornju Bukovicu, a jedan bataljon u s. Aleksandrovac.²⁴⁹ Radi obezbjeđenja naređeno je rušenje mostova na kanalu kod s. Viljeva, Starih Milje vaca i Topoljaka.

Jedinice 18. brigade u ovim borbama pokazale su istrajnost, požrtvovanje i nesebičnu hrabrost boračkog sastava u odbrambenim borbama protiv neprijateljevih snaga, koje su bile podržane tenkovima.

U ovim borbama jedinice 18. brigade imale su 19 poginulih boraca: Mato Ivančević, Začubravlje, Sl. Brod, Ivan Karniš, desetar, Miletinac, Daruvar, Geza Čizek, borac, Đurdenovac, Našice, Stjepan Kiš, vodnik, Poljana, Grubišno Polje; Marin Benčić, borac, Slatnik, Brod; Petar Šelković, Bukovik, Orahovica; Ljuba Japundža, Budimci, Našice; Dušan Matijević, Bjelovar; Kaunig Hofman, Sarajevo; Franjo Bulant, politički komesar, Ferićanci; Ilija Vukičević, št. vodnik, Kordoševci, Brod; Kačica Koniljić, N. Gradiška; Franjo Šibalj, Kanjiža, Sl. Brod; Ivan Čismali, Viljevo, Đurdenovac; Branko Marković, Bare, Našice; Stjepan Valentie, Rezovac, Virovitica; Dragan Popović, bolničar, Bjelo Brdo, Osijek; Marin Maršić, Ivan-kovo, Vinkovci; i Drago Šajgo, pomoćnik komesara bataljona, Đurdenovac.

Poslije dvodnevog odmaranja, 9.4. 1944. Štab 12. divizije je²⁵⁰ naredio brigadi da posjedne položaje glavnim snagama na liniji s. Krajna — Pušina — Drenovac, a jedan bataljon da uputi na Jankovac radi sprečavanja eventualnog prodora neprijatelja sa pravca s. Velika. Ovo je učinjeno zbog pokreta jačih neprijateljevih snaga iz rejona Podravska Slatina ka Voćinu u okviru napada na snage 12. i 28. divizije za vrijeme borbi oko Podravske Slatine.²⁵¹

U toku 13.4. 1944, prema naređenju Štaba 12. divizije²⁵² brigada je izvršila marš preko s. Mikleuša u rejon Orahovice. U Orahovici su se nalazile jake neprijateljeve snage, te se brigada razmjestila u njen širi rejon. Među-

²⁴⁹ Arhiv VII, reg. br. 15-5, K 908.

²⁵⁰ Arhiv VII, reg. br. 11-1, K 882.

²⁵¹ Izvještaj Štaba 6. korpusa od 18. 4. 1944. Zbornik, tom V, knj. 26, str. 357—358.

²⁵² Arhiv VII, reg. br. 17-5, K 808.

tim, kada ju je neprijatelj napustio, zadržala se u samom mjestu do 18.4. 1944.²⁵³

Iz rejona Orahovice brigadi je naređeno da 18/19. 4. 1944, izvrši diverziju na r. Karašica i komunikaciji Podravska Slatina — Donji Miholjac.²⁵⁴ Jedan bataljon upućen je radi rušenja mosta na komunikaciji s. Moslavina — Crnac kod k. 98, a drugi radi rušenja mosta na komunikaciji Moslavina — Čadavica. Jedna četa 4. bataljona orijentisana je da vrši demonstrativni napad na uporište u s. Čadavici dok bataljoni vrše diverzije na mostovima.

Prema izveštaju Štaba 12. divizije²⁵⁵ od 20.4. 1944, radi vrlo jakog otpora dobro utvrđenog neprijatelja²⁵⁶, most na komunikaciji Čadavica — Moslavina nije porušen.

Polije izvršenog zadatka jedinice brigade razmjestile su se u Orahovicu, Rijenee, Donju Pišanu i Dolce.

Razmještaj brigade upućivao je na to da će se snage orijentisati na dejstva u Podravini. Tako je i bilo. Zapoviješću Štaba 12. divizije od 20.4. 1944. određeno je da 18. brigada likvidira neprijateljevo uporište u Đurđenovcu.²⁵⁷ Trebalo je da izvrši napad osnovnim snagama iz pravca s. Sušine, a pomoćnim snagama uskotračnom prugom Donji Miholjac — Đurđenovac. Za izvršenje napada određena su tri bataljona, dok je četvrti zadržan u brigadnoj rezervi.²⁵⁸ Uporište je branila 18. ustaška jurišna bojna.

Napad na uporište nije otpočeo jednovremeno. Neke jedinice su zakasnile, čak 2—3 sata, između jedinica u napadu nije dobro održavana veza, a Stab brigade takođe nije uspio obezbijediti dobru vezu za štabovima bataljona. Osim toga, neprijateljeve snage iz pravca Našice uspjele

²⁵³ Zapovjest Štaba 12. divizije od 16. 4. 1944. Arhiv VII, reg. br. 18-5, K 908.

²⁵⁴ Naređenje Štaba 12. divizije od 18. 4. 1944. Arhiv VII, br. 19-5, K 908.

²⁵⁵ Zbornik, tom V, knj. 26, str. 429.

²⁵⁶ Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 22. 4. 1944; Zbornik, tom V, knj. 26, str. 860.

²⁵⁷ Zbornik, tom V, knj. 26, str. 421—429.

²⁵⁸ U isto vrijeme dva bataljona 21. brigade 28. divizije napala su neprijateljevo uporište u s. Feričancima. Izvještaj Štaba 6. korpusa od 17. 5. 1944. Zbornik, tom V, knj. 27, str. 329—334.

su probiti zasjedu 17. brigade i brzo dospjeti u Đurđenovac. Krajnji uspjeh doveden je u pitanje, pa je Štab 12. divizije naredio povlačenje svih snaga angažovanih u napadu na uporište u Đurđencu.

Dok su jedinice 12. i 28. divizije vodile ove borbe. Zapadna i Istočna grupa NOP odreda, Čehoslovačka brigada »Jan Žižka« i 1. diverzantski bataljon orijentisali su se prema naređenju Štaba korpusa, na rušenje mostova i komunikacija da bi onemogućili prebacivanje neprijateljevih trupa i materijala i uništavali njegovu živu silu i tehniku.²⁵⁹

Ove diverzije su olakšale dejstva divizija i njihovo zadržavanje i političko djelovanje, te usporavale kretanje neprijateljevih jedinica i transporta materijala. Pored toga, odredi su pomagali narodnooslobodilačkim odborima pri sakupljanju stoke za rad i osiguranju sjetve i mobilisali oko 500 novih boraca kojima su popunjene jedinice koje su ranije imale veće gubitke.

U ovim borbama 18. brigada je imala 6 poginulih boraca:

Sela Petrović, Slavonski Brod, Nikola Milinković, s. Trpinja, Vukovar; Stjepan Momčilo, s. Borovo, Vukovar; Marko Radenović, s. Radenovac, Novska; Branko Pucić, s. Pušine, Podravska Slatina, i Tomo Špoljarić, s. Uljanik, Daruvar.

Neprijateljeva ofanziva »Oluja«

Poslije napada na Đurđenovac, po naređenju Štaba 12. divizije od 26.4. 1944, jedan bataljon brigade određen je u zasjedu na lijevoj obali potoka Stara rijeka u rejonu k. 111 i k. 137 sa ciljem sprečavanja prodora neprijatelja pravcem Đurđenovac — Feričanci. Drugi bataljon dobio je zadatak rušenja pruge Đurđenovac — Čačinci na dijelu od šuma Golubovac — s. Dolci.²⁶⁰

Tada je, međutim, već počela neprijateljeva ofanziva u Slavoniji poznata pod imenom »Oluja«.²⁶¹ Štab 12. di-

²⁵⁹ Izvještaj Štaba Istočne grupe NOP odreda od 29. 4. 1944. Zbornik, tom V, knj. 26, str. 662—666.

²⁶⁰ Arhiv VII, reg. br. 20-5, K 908.

²⁶¹ Neprijateljeve snage otpočele su 26. 4. 1944. ofanzivu u Slavoniji dijelovima 42. lovačke divizije i jednog policijskog puka,

vizije naredio je 27.4. 1944. 18. brigadi da sa po jednim bataljonom ostane u s. Feričancima i Valenovcu, a sa ostala dva da se prebaci u rejon s. Crkvari, Nova Jošava. Jedinicama je naredeno da se obezbjede sa daleko isturenim izviđačkim patrolama da bi se spriječilo iznenađenje.²⁶²

Ovom ofanzivom, koja je trajala od 26. aprila do 9. maja 1944, neprijatelj je namjeravao da uništi, prije svega, ekonomsku bazu naših jedinica, a istovremeno ukoliko uspije i živu silu Narodnooslobodilačke vojske. Osnovna zamisao je bila u tome da se pretraže skladišta, radionice, bolnice i ostali objekti na oslobođenoj teritoriji, izvuku rezerve hrane i druge opreme, a zatim sve spali i uništi. Neprijatelj je u ovoj ofanzivi angažovao oko 35.000 vojnika, koje je prikupio dijelom i iz Mađarske, podržanih sa oko 100 tenkova, jakom artiljerijom i sa nešto avijacije. On ih nije angažovao istovremeno i na jednom mestu, već ih je sa razvojem operacija postepeno uvodio u borbu. Suprotstavile su mu se jedinice 12. divizije, koje su se nalazile na sektoru Orahovice, jedinice 28. divizije, koje su se nalazile na sektoru Podravske Slatine, partizanski odredi i 1. diverzantski bataljon, čiji su borci bili raspoređeni duž komunikacija širom Slavonije. U prvo vrijeme neprijatelj je svoje snage usmjerio na Papuk. Snagama od 4 do 5 bataljona nastupao je pravcem: Slavonska Požega — Kamensko — Zvečevo — Voćin i Podravska Slatina — Slatinski Drenovac — Voćin.²⁶³

dijelovima 4. domobranskog zdruha i drugim snagama. Dejstva su započeta sa osnovice Slavonski Brod — Našice — Podravska Slatina — Virovitica — Daruvar — Pakrac — Nova Gradiška — Slavonska Požega. Borbe su vođene do 8. maja. Ne postigavši cilj, neprijatelj se povukao u polazne rejone. Toga dana Štab 6. korpusa telefonski je naredio Štabu 12. divizije da izvrši pokret, baš u vezi sa ofanzivom, iz rejona Orahovice na komunikaciju Kamenska — Vučjak. Štab divizije je propustio da to izvrši odmah, već tek poslije 3 dana. Izvještaj Štaba 28. divizije od 29. 4. 1944. Zbornik, tom V, knj. 26, str. 651 i 652. Pismo Štaba 6. korpusa od 20. 5. 1944. Zbornik, tom V, knj. 27, str. 419.

²⁶² Arhiv VII, reg. br. 21-5, K 908.

²⁶³ Pismo Štaba 6. korpusa od 20. 5. 1944. Zbornik, tom V, knj. 27, str. 416—425. Iz Slavonske Požege nastupala je grupa »Širovski« (Schirowski), iz Podravske Slatine dijelovi 1. policijskog puka, iz Virovitice grupa »Hofman« (Hofmann) i iz Daruvara dijelovi 4. brdske domobranske brigade. Oslobođilački rat, drugo izdanje, 2. knjiga, str. 155—156

Štab 6. korpusa bio je na vrijeme obaviješten o neprijateljevoj ofanzivi i naredio je jedinicama 12. divizije da se prebace na sektor s. Kamensko — Mrkopolje. Ove snage su, međutim, zakasnile, tako da je neprijatelj, dovođenjem novih snaga, proširio front, izabrao dobre položaje i ukopao se. Time je planirani udar korpusa, koji je morao biti odlučujući, pretvoren u mnoštvo djelimičnih uspjeha brigada, koji na opšti plan dejstva neprijatelja nisu imali bitnog uticaja.

Tek 30.4. 1944. Štab 12. divizije naređuje 18. brigadi da krene pravcem Lom — Brezova Voda — Velebit za Vučjak, s tim što će jedan bataljon ostaviti u zasjedi na cesti kod škole u s. Zvečevu da štiti bataljone koji se kreću ka Vučjaku.

Zadatak glavnine brigade bio je da u sadejstvu sa jedinicama Osječke brigade očisti rejon Vučjaka, te preko s. Striježevice i Grđevca izbije na liniju: Glavica k. 506 — Mijači k. 310.²⁶⁴

Pri prvom pokušaju brigada nije uspjela da se probije na Ravnu goru, nego tek pri drugom pokušaju, i to u rejonu s. Kamenskog Vučjaka.²⁶⁵ Sa Ravne gore brigada uspijeva da se prebaci na Psunj, dok je Osječka brigada sa komandantom divizije ostala na Papuku u širem rejonu Vrhovaca. Drugi dio prebacio se na Psunj.

Poslije dolaska na Psunj Štab brigade sa prištapskim dijelovima i 2. bataljon razmjestili su se u s. Tisovac gdje su iznenađeni od neprijatelja, te su se povukli iz sela.²⁶⁶ Kasnije je 4. bataljon izvršio juriš na Tisovac, povratio od neprijatelja komoru, koja je bila zaplijenjena, i protjerao njemačku jedinicu koja se nalazila u Tisovcu. Tom prilikom poginuo je puškomitraljezac Milan Vuković iz s. Martinaca kod Osijeka, borac iz 1. čete 4. bataljona. Pao je u jurišu ispod sela.

U toku 7.5. 1944. brigada se nalazila na položajima na Ravnoj gori, Krševima i Metli. Sa Psunja na Ravnu

²⁶⁴ Arhiv VII, reg. br. 23-5, K 908.

²⁶⁵ Izvještaj Štaba 6. korpusa od 17. 5. 1944. Zbornik, tom V. knj. 27, str. 336—337.

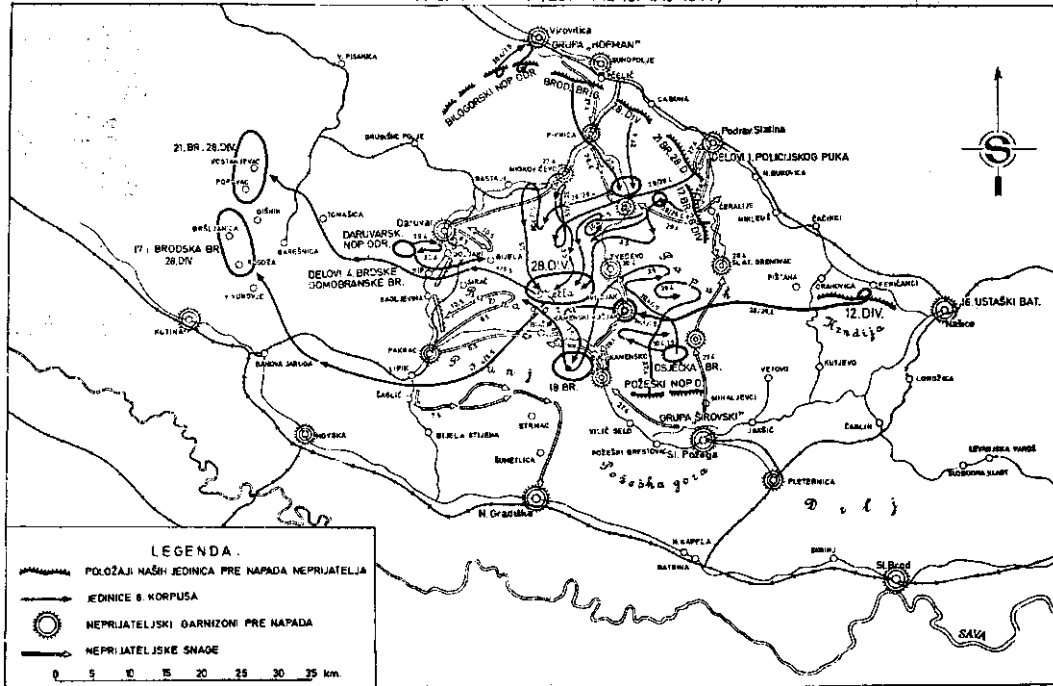
²⁶⁶ Izvještaj Štaba 12. divizije od 5. 5. 1944. Zbornik, tom V, knj. 27, str. 144—146.

goru probila se 6/7.5. 1944. u rejonu k.448 pri jurišu u kojem je prosto pregazila neprijateljeve snage. Sa Ravne gore brigada se prebacila na Papuk i u širem rejonu Velike odmarala nekoliko dana poslije zamornih marševa i borbi u ofanzivi.

U borbama sa neprijateljem, za vrijeme ofanzive, iz brigade su poginuli: Mato Radmanović, s. Tenje, Osijek, Martin Pavić, s. M. Rastovac, Našice, Ivan Marić, s. Bračevci, Đakovo, Mato Vrban, Karlobag, Gospić, Mitar Solar, s. Čelici, "Virovitica, Jozo Janković, s. Gorjani, Đakovo, Savo Grujičić, Podravska Slatina, i Josip Petrić, M. Rastovac, Našice (nestao).

U proljeće 1944. godine, u Slavoniji je djelovao 6. korpus NOVJ, koji je u svom sastavu imao 12. udarnu diviziju (sastava: 18. i Osječka NO brigada i Konjički divizion) i 28. udarnu diviziju (sastava: 17, 21. i 25. brodska NO brigada), koja je u to vrijeme djelovala u Moslavini i bila privremeno pod komandom Štaba 10. korpusa NOVJ. Osim divizija, u sastavu korpusa nalazila se Istočna grupa

DEJTVNA, G. kaPPUČA, [9GAPPIL, M. MAL IQV.]

odreda (Osječki, Diljski i Požeški partizanski odred) i Zapadna grupa odreda (Bilogorski, Daruvarski i Posavski partizanski odred), zatim 12. i Čehoslovačka brigada »Jan Žiška«, Četa protiv pete kolone, Artiljerijski divizion i Diverzantski bataljon, sa ukupno 9.831 boraca i rukovodilaca.²⁶⁷ Pod neposrednim rukovodstvom Korpusne vojne oblasti bile su komande vojnih područja i ostale pozadinske jedinice i ustanove, koje su imale 5.822 borca i rukovodioca. Prema tome u Slavoniji je bilo ukupno 14.653 borca i rukovodioca. Od naoružanja, jedinice 6. korpusa su imale 20 topova, 49 minobacača, 105 mitraljeza, 344 puškomitraljeza, 327 automata, 7.941 pušaka i 782 pištolja.

Snage neprijatelja, maja 1944, na području Slavonije, su djelovi njemačke 1. kozačke konjičke divizije, koji su povučeni sa obezbjeđenja komunikacija Zagreb — Karlovac i Zagreb — Split. Oni su smijenili njemačku 42. lovačku diviziju i pod svoju komandu stavili jedinice 4. brdske domobranske brigade.²⁶⁸ Pored ovih neprijateljevih snaga u Slavoniji je bio i 2. puk Paveličeve gardijske brigade, 2. bataljon domobranske brze brigade, 9 ustaških stražarskih i saobraćajnih bataljona i njemačke policijske jedinice, ustaški i domobranski dijelovi. U nekim neprijateljevim garnizonima bilo je i drugih snaga, koje su se nalazile u prolazu ili su se pripremale za istočni front. Brojno stanje svih ovih neprijateljskih snaga iznosilo je oko 30.000 vojnika, podoficira i oficira.

Dejstva u maju i odbrana slobodne teritorije

Osamnaesta brigada, u drugoj polovini maja 1944, nalazila se na sektoru Orahovica, s. Feričanci. 19. 5. 1944. neprijatelj, podržan tenkovima, iz Našica preko s. Feričanci nastupa ka Orahovici. Jedinice 18. brigade su prihvatile

²⁶⁷ Dvanaesta divizija imala je 2051 boraca (12. brigada bila je VEO sastava divizije), 28. divizija 3813 boraca, Istočna grupa odreda 982 borca i Zapadna grupa odreda 1279 boraca i rukovodilaca. Pregled brojnog stanja i naoružanja 6. korpusa NOV i POH od 10. 4. 1944, Arhiv VII, reg. br. 15-7/2, K 475.

²⁶⁸ Oslobođilački rat, knjiga 2, str. 156.

borbu na položajima između Orahovice i Feričanaca i tom prilikom uništile jedan neprijatelj ev tenk.

Zbog nadmoćnosti neprijatelja, naše snage su se povukle sa tih položaja i neprijatelj je ušao u Orahovicu. Kako su naše snage organizovano izvučene iz borbe, nije trebalo mnogo vremena da se srede i pripreme za napad na neprijatelja u Orahovici. Izvršen je silovit napad i tom prilikom uništena su dva tenka. Neprijatelj je bio prisiljen da napusti Orahovicu.

Poslije ove borbe brigada se prebacila na sjeverne padine Dilja, gdje su bile i ostale snage 12. divizije, tj. na prostoriiji sjeveroistočnog dijela Požeške kotline i sjeverne padine Dilja.²⁶⁹

S obzirom na pojačana dejstva jedinica 6. korpusa u Požeškoj kotlini, Nijemci su sa dijelovima 1. kozačke divizije i 4. brdske domobranske brigade iz Slavenskog Broda, Pleternice i Slavonske Požege preduzeli 24. maja 1944. napad na jedinice 12. divizije.²⁷⁰

Neprijatelj je sa jednom kolonom 24. maja²⁷¹ počeo nastupati iz pravca Pleternica — Jakšić — Kula i naišao na zasjedu Osječke brigade u visini zapadne ivice s. Kula. Poslije kraće borbe, kada je neprijatelju stiglo pojačanje u tenkovima, jedinice Osječke brigade povukle su se sjevernom ivicom Kule i desnom obalom potoka koji se uliva u Kutjevačku rijeku južno od k. 173, prema s. Bektež.

Druga kolona, jačine 600-700 vojnika, podržana artijerijom, otpočela je napad u 6 časova pravcem Pleternica — Buk, cestom za s. Djedinu Rijeku, gdje se razdvojila u dve kolone. Jednom je neprijatelj krenuo poljskim putem s. Djedina Rijeka — Latinovac, a drugom šumskim kolskim putem Djedina Rijeka — k.285. Uspelo mu je da potisne vod 18. brigade, koji se nalazio na desnokrilnom osiguranju 2. bataljona, koji je obrazovao zasjedu na raskrsnici cesta Djedina Rijeka — Ruševo — Gornji Slatnik —

²⁶⁹ Izvještaj Štaba 6. korpusa o akcijama izvedenim u toku maja 1944, Arhiv VII, reg. br. 5-1/7, K 4736.

²⁷⁰ Oslobođilački rat, drugo izdanje, 2. knjiga, str. 156—158.

²⁷¹ Izvještaj Štaba 6. korpusa od 13. juna 1944, Zbornik, tom V, knj. 28, str. 222—225.

k. 285 južno od s. Ivanovci. Neprijateljeve snage su potom nastupale velikom brzinom cestom Djedina Rijeka — Ruševo — Sovski Dol, k. 285 sjeverno od Ruševa, ka k. 234. Jedinice 18. brigade nisu uspjele brzo da se srede i da posjednu prihvatne položaje na grebenu istočno od s. Migalovaca, kolskim putem k. 240 — šuma Lepovinka (t. t. 266) i kolskim putem zapadno od Sovskog Dola, koji vodi na Sovsko jezero, kako je Štab 12. divizije ranije naredio, te se jedan dio brigade povlačio ka k. 2*53 (Gredina), a drugi ka grebenu planine Dilj. Pošto je neprijatelj uspio proći cestom s. Ruševo — Sovski Dol, zapalivši nekoliko kuća u Sovskom Dolu, ne osvrćući se na naše snage koje su vodile borbu kod s. Migalovaca, brzo je nastupao šumskim putem Sovski Dol — Bilo Dilja, preko k. 398, u s. Matković Malu i Oriovčić. Kako naših snaga nije bilo na Bilu, neprijatelj je brzo prešao taj put i došao s leđa jedinicama 12. brigade, koje su vodile borbu u s. Matković Maloj i Oriovčiću.

Treća neprijateljeva kolona krenula je u 6 časova pravcem sibirski šumski put — šuma Plavice prema s. Odvorcima. Kako na ovom sektoru nije bilo naših jedinica, neprijatelj je poslije izbijanja na s. Papazoviće — Čelikoviće, pohapsio odbornike NO odbora i nastavio odmah pokret kolskim šumskim putem, preko k. 371, prema Vidovom brdu (tt. 383), odakle je jednom kolonom krenuo ka s. Zdencima, a drugom ka s. Glogovici i Podcrkavlju. Budući da ni ovde nije naišao na otpor naših jedinica, on je na dostignutim linijama zanoćio 24/25. maja 1944.

Četvrta kolona, koja je nastupala pravcem s. Podvine — Kindrovo — Oriovčić, stigla je do raskršća puteva u Sadnoj šumi. Tu je neprijatelj jednim dijelom snaga krenuo u s. Kordoševce i Vrhovine, a sa ostalim snagama u s. Crni Potok, Kindrovo i Oriovčić, gdje je u 09.30 časova naišao na otpor jedinica 12. brigade. U prvim naletima neprijatelj je bio odbijen. Poslije šestočasovne borbe, uz podršku snaga koje su nastupale od s. Djedine Rijeke, preko grebena planine Dilj, ka s. Matković Mala, neprijateljeve snage su prisilile jedinice 12. brigade na povlačenje ka sjeveroistoku na greben planine Dilj.

Ovakvim koncentričnim napadom neprijatelj je, prema dobro prikupljenim podacima o rasporedu naših jedinica, pokušao da na uzanom prostoru opkoli i uništi 12. diviziju. Vještim manevrom brigade su uspjele da izbjegnu opkoljavanje, da se do pola noći srede na grebenu planine Dilj i da pređu u protivnapad.

Štab 12. divizije, čim je procijenio namjere neprijatelja koji je napao s leđa 12. brigadu, odmah je uputio jedan bataljon Osječke brigade sa zadatkom da napadne neprijatelja iz pozadine, kako bi olakšao borbu jedinicama 12. brigade. Ostale snage Osječke i 18. brigade rokirane su na sektor s. Migalovci — Lepovinka (t.t. 265), vis grebena zapadno od s. Sovskog Dola. Noću je tamo upućen član Štaba 12. divizije da objedini komandu nad 12. i 18. brigadom radi predviđenih dejstava. Poslije sređivanja i odmora jedinica Štab 12. divizije donio je odluku da noću 24/25. maja izvrši napad na neprijatelja i to: Osječka brigada napada neprijatelja u s. Čaglin, 18. brigada u s. Matković Mala i s. Oriovčić, a 12. brigada u s. Gornji i Donji Slatnik.

Osječka brigada napala je neprijatelja 25. maja u 02.00 časa u Čaglinu. Ona uspijeva da opkoli selo sa oko 400 neprijateljevih vojnika i da nastavi sa sužavanjem obruča. Poslije dva i po časa borbe neprijatelju stižu pojačanja od nekoliko tenkova, te se brigada morala povući na položaj sjeveroistočno od s. Migalovaca, štiteći bok našim jedinicama koje su vodile borbe na bilu Dilja, k. 407, k. 471 i k. 430.

Jedinice 18. NO brigade napale su neprijatelja u s. Matković Mala i s. Oriovčić. U prvom napadu neprijatelj je davao jak otpor, ali je pod pritiskom 18. NO brigade počeo odstupati u pravcu s. Donjeg i Gornjeg Slatnika.²⁷²

Jedinice 12. brigade napale su neprijateljeve snage u s. Gornjem i Donjem Slatniku. U ovim mjestima neprijatelj je bio žilaviji, držao se čvršće i pružao jači otpor sve do dolaska njegovih jedinica iz s. Matković Male. Zbog snažnog pritiska 12. i 18. brigade on je počeo glavninom snaga da se povlači i iz ovih uporišta, cestom Gornji Slat-

²⁷² Izvještaj 6. korpusa o akcijama u toku maja 1944. Arhiv VII, reg. br. 5-1/7, K 473 G.

nik, u pravcu kote 407, ka s. Djedina Rijeka, a manjim snagama, preko šume Ciprovac, u s. Zdence. Još prije početka napada, predviđajući povlačenje neprijateljevih snaga, Stab 12. divizije je odredio dva bataljona sa zadatkom da jedan posjedne kotu 407 na putu koji vodi u s. Djedinu Rijeku, a drugi Ciprovac i kotu 242, kako bi spriječio neprijatelju izvlačenje. Ovaj plan nije uspješno ostvaren zbog zakašnjenja bataljona koji je trebalo da zaposjedne Ciprovac i kotu 242. Time je omogućeno neprijatelju da, uz podršku teškog naoružanja, sa ovih položaja izvrši nekoliko uzastopnih juriša, probije obruč ka s. Djedinoj Rijeci i odstupi prema Pleternici. Poslije ovih borbi jedinice 12. divizije su raspoređene u s. Djedina Rijeka, Ruševo, Migalovce, Čaglin, Sovski Dol i Paka radi odmora. U ovim borbama neprijatelj je imao oko 70 mrtvih vojnika i veći broj ranjenih, a jedinice 12. divizije 18 mrtvih i 48 ranjenih boraca i rukovodilaca.²⁷³

Stab 12. divizije NOVJ je dobro pripremio protivnapad svojih jedinica, omogućivši im sređivanje i odmaranje u toku noći.

Akcija je uspjela i u političkom pogledu, jer je zaštićeno stanovništvo koje je pobjeglo ispred Čerkeza i ustaša.

Samoprijegor, požrtvovanost i preduzimljivost boraca i starješina 12. divizije u pripremi i u izvršavanju protivnapada bili su na dostojnoj visini. U borbama, koje su bile žestoke, sve jedinice su pokazale vanrednu hrabrost i odlučnost.

Glavnina snaga na vruzi Beograd — Zagreb

Početkom Drvarske operacije, 25. maja 1944. Vrhovni komandant NOV i PO Jugoslavije Josip Broz Tito uputio je podređenim štabovima depešu²⁷⁴ kojom naređuje svim jedinicama NOV i POJ da na svim odsjecima fronta gdje

²⁷³ Među ranjenicima iz 18. brigade bili su obavještajni oficir brigade Sreten Milošković, obavještajni oficir bataljona Dimitrije Vitas, komandant bataljona Milan Škorić i politički komesar bataljona Mato Tomšić. Izvještaj Štaba 6. korpusa od 13. juna 1944, Žbornik, tom V, knj. 28, str. 225.

²⁷⁴ Oslobođilački rat, drugo izdanje, 2. knjiga, str. 157.

su Nijemci oslabili svoje garnizone preduzmu najodlučnije akcije protiv važnih uporišta i vojnih objekata neprijatelja. Naročito naglašava uništenje željezničkih pruga, komunikacija i drugih važnih vojnih objekata.

Na osnovu ovog naređenja, Glavni štab NOV i PO Hrvatske poslao je 25. maja Štabu 6. korpusa depešu.²⁷⁵

»Juče 25. maja ujutro u 7^h Nijemci izvršili sa 700 padobranaca napad na Vrhovni štab. Kombinovano sa ovim napadaju Drvar oko tri divizije sa pravca: Banja Luka, Bihać, Lapac, Knin, Livno. Njemačka avijacija oko 200 aparata neprekidno u dejstvu...

U vezi sa ovim odmah počnite sa energičnim i stalnim napadajem na glavnu prugu Beograd — Zagreb. Glavninu svojih snaga angažujte za izvršavanje ovog zadatka.«

Prikupljajući podatke za izvršavanje ovog naređenja, saznalo se da neprijatelj vrši pregrupaciju svojih trupa i da postoji mogućnost da naše snage izvrše napad na neki od njegovih transportnih vozova. Štab 12. divizije je odlučio da to učini na sektoru s. Stari Perkovci — Striživojna, 29. maja 1944.²⁷⁶ Osamnaesta brigada dobila je zadatak da postavi nagazne mine na prugu, izvrši napad i likvidira transportni voz, a potom izvuče plijen. Dvanaestoj brigadi naređeno je da postavi zasjedu prema Slavonskom Brodu i Vinkovcima u visini s. Stari Perkovci i zapadno od komunikacije Vrpolje — Đakovo. Na tim mjestima trebalo je prije početka napada presjeći šine, kako bi se spriječio dolazak oklopnih vozova do mjesta gdje će napad izvršiti jedinice 18. brigade.

Štab 18. brigade izdao je zapovijest štabovima bataljona, a potom su jedinice zauzele položaje za napad. Grupa diverzantata odmah je postavila mine. Očekivalo se da naiđe transport od Vinkovaca. Borci su bili nestrpljivi. Oko 04.40 časova čulo se klopanje voza. Mina je eksplodirala i oštećena kompozicija bila je pred borcima. U kompoziciji je bilo oko 80 vagona sa oko 150 Nijemaca i Italijana. Sest do sedam vagona prevozilo je puškomitraljeze, mitraljeze i municiju, dva vagona odjeću i obuću, a ostali

²⁷⁵ Izvod iz knjiga depeša GS NOV i POH za maj 1944, Zbornik, tom V, knj. 27, str. 680.

²⁷⁶ Izvještaj Štaba 6. korpusa o akcijama u toku maja 1944. Arhiv VII, reg. br, 5-1/7, K 473 G,

oko 50 kamiona sa sanitetskim materijalom i nekoliko cisterni sa naftom.

Ispaljen je plotun, a potom izvršen juriš na neprijatelja.²⁷⁷ Za pola časa oko tri četvrtine kompozicije je likvidirano. Neprijatelj je pružao žestok otpor, ali naše snage su manevrom sa suprotne strane pruge ugrozile neprijatelja, koji je skoro bio likvidiran. U ovom manevru istakla se 1. četa 3. bataljona na čelu sa komandirrom čete Nebojšom Miličevićem, koja se pod jakom neprijateljevom vatrom prebacila preko pruge, sa leđa napala neprijatelja i omogućila brzu likvidaciju voza. U to vrijeme jedinice 18. brigade imale su svega 4 mrtvih i 8 ranjenih.

Otpočelo se sa izvlačenjem plijena. Izbacivali su iz vagona puškomitraljeze i mitraljeze, kojih je bilo zaista mnogo. I ostala oprema bila je u odličnom stanju, počev od odjeće, obuće, sanitetskog materijala i drugog.

U toj početnoj akciji oko izvlačenja plijena, tj. oko 1 sat poslije eksplozije mine i početka napada, na stotinak metara od transportnog voza našao se oklopni voz, koji je dojurio od Slavenskog Broda i otvorio odmah vatru. Pojava oklopnog voza unijela je zabunu među borce brigade. Rukovodstvo brigade i bataljona preduzelo je mjere da prikupe jedinice radi njihovog organizovanog izvlačenja, jer se situacija bitno izmijenila. Određene su jedinice kojih će štititi snage koje se izvlače. Međutim, situacija se i dalje mijenja. Poslije desetak minuta od dolaska oklopnog voza od Slavenskog Broda, pristigao je i voz od Vinkovaca. Situacija je postala kritična. Iz oklopnih vozova otvorena je paklena paljba po jedinicama brigade. Borci su ginuli, a i veći broj starješina, jer su one ostale posljednje da organizuju i usmjeravaju izvlačenje jedinica u vrlo teškoj situaciji.

»Tako se prvi uspjeh, koji je postignut likvidacijom vlaka, pretvorio u naš neuspjeh... Za taj neuspjeh nisu krivi borci i starješine brigade... Glavnu krivicu za ovaj neuspjeh snose jedinice XII udarne brigade koje su se povukle bez ičijeg naređenja i koje

²⁷⁷ Izvještaj Štaba 6. korpusa od 13. juna 1944. Zbornik, tom V, knj. 28, str. 225—226.

nisu na mjestima zasjede presjekle šine. Istraga je u toku i glavni će krivci biti kažnjeni...«, kaže se u izvještaju 6. korpusa od 13. juna 1944. godine.²⁷⁸

U ovoj borbi jedinice 18. brigade su nanijele neprijatelju gubitke od oko 50 ubijenih, isto toliko ranjenih i 5 zarobljenih. Uništena je lokomotiva i 15 vagona.

Brigada je imala 14 mrtvih, 34 ranjena i 13 nestalih.

Poginuli su drugovi: komandir 1. čete 4. bataljona, poručnik Aleksa Dardić, iz Velike Peratovice, Grubišno Polje; komandir čete Andrija Matijević, iz Dakovca, Grubišno Polje; zamjenik komandira 3. čete 4. bataljona Stevo Kovačević, iz s. Klokočevik, Slavonski Brod; politički komesar čete Luka Manojlović, iz s. Bobote, Vukovar; politički delegat Milan Radičević, iz s. Stari Mikanovci, Vinkovci; komandir čete iz 3. bataljona Nebojša Mišćević; pomoćnik političkog komesara čete Ljuboja Milaković, iz s. Mikleuš, Podravska Slatina; politički delegat iz 1. čete 4. bataljona Mato iz s. Jošave, Orahovica; borci: Milan Knežević, iz Gline; Mirko Huder, iz s. Lipovljani, Novska; Mato Vuksanović, s. Stari Mikanovci, Vinkovci; Vuksan Bošnjak, s. Budimci, Našice; Šime Anđelić, s. Klokočevik, Slavonski Brod; Stevo Zagor, s. Donja Pištana, Slavonska Orahovica.

Poslije ove akcije, 31. maja 1944, u 07.45 časova, dok je 12. brigada napadala teretni voz na pruzi Beograd — Zagreb, između s. Andrijevac i Starog Topolja, 18. brigada postavila je zasjedu prema s. Starom Topolju. U ovoj akciji uništena je lokomotiva i 20 vagona. Istog dana 1. bataljon 18. brigade uništio je uz pomoć diverzanata iz sastava Diverzantskog bataljona oklopni voz na pruzi Đurđenovac — Donji Miholjac. Tom prilikom ubijeno je 11 ustaša, zaplijenjeno 9 pušaka i 1 puškomitraljez. Uništena je lokomotiva i 3 oklopna vagona. Za ovu akciju 1. bataljon brigade pohvaljen je naredbom br. 9 Štaba 6. korpusa NOVJ od 1. juna 1944.

U duhu naređenja Vrhovnog komandanta NOV i POJ maršala Jugoslavije Josipa Broza Tita, o napadima na oslabljene garnizone i komunikacije neprijatelja, Stab 6. korpusa NOVJ ponovno je juna 1944.²⁷⁹ izdao potčinjenim jedinicama zapovijest za rušenje pruge Beograd — Zagreb

²⁷⁸ Zbornik, tom V, knj. 28, str. 225—226.

²⁷⁹ Zbornik, tom V, knj. 28, str. 10—17.

na odsjeku Vinkovci — Banova Jaruga. Stab 12. divizije svojom zapoviješću od 6.6. 1944. postavio je zadatak brigadi da izvrši diverziju pruge i TT veza na prostoru s. Malino — Sibirj.²⁸⁰ Divizija je 7/8. juna 1944. porušila prugu na 152 mjesta, dignute su u vazduh 3 kompozicije i uništeno je 9.430 izolatora i 192 telefonska stuba.²⁸¹ Međutim, jedinice 18. brigade naišle su na pruzi na veoma jake snage neprijatelja, zbog čega su se nakon kraće borbe morale povući.

Napad na neprijateljevo uporište u s. Bizovac

Selo Bizovac nalazi se na komunikaciji Osijek —• Našice. Udaljeno je od Osijeka 16 km. U njemu se krajem prve polovine 1944. nalazila posada koju su sačinjavali: 60 njemačkih vojnika, izvjestan broj naoružanih mještana i 7 žandarma, smještenih u zidanim bunkerima i žandarmerijskoj stanici. Bili su naoružani sa 4 puškomitraljeza, 1 mitraljezom i puškama.

U skladu sa ranijom direktivom Štaba 6. korpusa, jedinice 12. divizije prebačene su u širi rejon s. Bizovac poslije diverzija na željezničkoj pruzi Beograd — Zagreb. Odmah se otpočelo sa pripremama za napad. Poslije procjene situacije, Stab 12. divizije NOVJ izdao je zapovijest da se izvrši napad na uporište u Bizovcu. Za likvidaciju neprijateljeve posade u uporištu određena je 18. brigada.

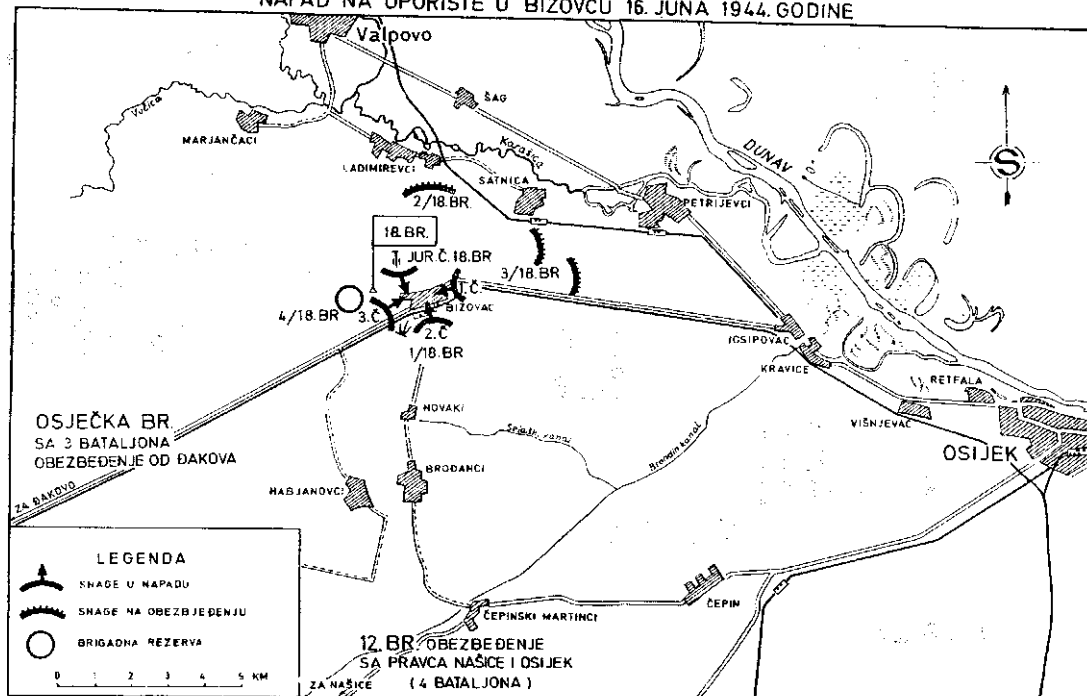
Dvanaesta brigada imala je zadatak da sa po jednom četom izvrši demonstrativni napad na željezničku stanicu Prandanovci — Normanci i s. Krndiju radi zadržavanja njihovih posada u ovim garnizonima. Njena dva bataljona dobila su zadatak da postave zasjedu u rejonu s. Pogonovci i s. Budimci radi sprečavanja intervencije neprijateljevih dijelova iz s. Podgorača i Krndije, a jedan bataljon je ostavljen u divizijskoj rezervi.²⁸² Osječka i Čeho-

²⁸⁰ Zbornik, tom V, knj. 28, str. 44—49.

²⁸¹ Izvještaj Štaba 6. korpusa o akcijama u toku maja 1944. Zbornik, tom V, knj. 28, str. 574—575.

²⁸² Zapovijest Štaba 12. brigade od 14. 6. 1944. Zbornik, tom V, knj. 28, str. 250—253.

NAPAD NA UPORIŠTE U BIZOVCU 16. JUNA 1944. GODINE

*Milka Mikelić — komandir jurišne
čete 18. slavonske brigade*

slovačka brigada »Jan Žižka« dobile su zadatak da zaposjednu s. Potnjane, Bračevce i Paljevinu, da bi u slučaju potrebe obezbijedile povlačenje i prihvat jedinica 12. i 18. brigade.²⁸³

Stab 18. brigade, na osnovu divizijske zapovijesti, izdao je zapovijest za napad na neprijateljevu posadu u s. Bizovac, 14. juna 1944.²⁸⁴

Napad na neprijateljevo uporište u Bizovcu otpočeo je 16. juna u 01.15 časova. Nalet jedinica brigade bio je brz i energičan. Za jedan i po čas cio Bizovac je bio očišćen od neprijateljevih snaga, osim žandarmerijske stanice i jednog bunkera ispred nje, gdje je neprijatelj organizovao kružnu odbranu. Poslije zbijanja neprijatelja u žandarmerijsku stanicu i pogibije komandanta 1. bataljona Dragoljuba Stojčevića, intenzitet napada naših snaga je opao. Nastojanja jedinica da likvidiraju ovu otpornu tačku

²⁸³ Zapovijest Štaba Osječke brigade od 14. 6. 1944. i izvještaj Štaba 6. korpusa o akcijama u junu 1944, Zbornik, tom V, knj. 28, str. 258—261 i str. 578.

²⁸⁴ Zapovijest Štaba 18. brigade od 14. 6. 1944, Zbornik, tom V, knj. 28, str. 254—257.

neprijatelja ostala su bezuspješna, jer je objekat bio solidno utvrđen i dobro branjen. Ujutru, oko 06.00 časova, Stab 12. divizije naredio je povlačenje, zbog nemogućnosti zadržavanja naših jedinica u neposrednoj blizini jakih neprijateljevih uporišta u Osijeku i Valpovu.²⁸⁵

U toku borbi na zasjedu 18. brigade naišle su neprijateljeve snage od Valpova, ali su ih naše jedinice razbile. Kada su neprijatelju pristigla pojačanja, oni su ponovo napali jedinice brigade, ali i ovoga puta su bili prinuđeni na povlačenje, pretrpjevši osjetne gubitke.

Na zasjede 12. i Osječke brigade naišle su neprijateljeve snage iz uporišta u s. Podgoraču i Krndiji. Poslije kraće borbe, neprijatelj je bio prinuđen da se povuče u polazne garnizone.

U toku napada i borbi naših snaga na zasjedama, ubijeno je 122, a zarobljeno 14 neprijateljevih vojnika. Jedinice 12. divizije su imale 9 mrtvih i 17 ranjenih boraca. Zaplijenjena su 2 mitraljeza, 42 puške, 2 tromblona i 32 bombe. Uništena su 2 kamiona i 1 borna kola. Željeznička pruga je porušena na 30 mjesta.

Poslije napada na uporište u Bizovcu napadnuto je uporište u Podgoraču (blizu Našica), u kome je bilo oko 500 Nijemaca i 150 ustaša i domobrana. Napad je vršila 12. brigada, dok se 18. brigada nalazila na obezbjeđenju od Našica, Osječka brigada od Osijeka i Đakova, a Čehoslovačka brigada je postavila zasjedu na željezničkoj pruzi i cesti Našice — Osijek.

Napad na Podgorač otpočeo je 19. juna 1944. u 20.00 časova. Borba je bila žestoka i sutradan je neprijatelj potpuno savladan.²⁸⁶

Na zasjedu 18. brigade, u međuprostoru između dva bataljona, naišle su 20. juna slabije neprijateljeve snage, koje su se povlačile iz Podgorača i uspjele da se probiju ka Našicama. Oko 07.30 časova neprijatelj iz Našica napao je jedinice 18. brigade u rejonu s. Stipanovci, ali je poslije

²⁸⁵ Izvještaj Štaba 6. korpusa o akcijama u junu 1944, Zbornik, tom V, knj. 28, str. 578.

²⁸⁶ Izvještaj Štaba 6. korpusa o akcijama u junu 1944, Zbornik, tom V, knj. 28, str. 580—583.

dvočasovne borbe razbijen i prinuđen da se povuče u polazni garnizon.

Poslije ovih uspjeha, Stab 12. divizije je odlučio da se napadne uporište u s. Krndiji, koje je branilo oko 200 Nijemaca i 150 naoružanih civila, domaćih Nijemaca.

Napad je vršila Osječka brigada i Jurišna četa 18. brigade,²⁸⁷ a otpočeo je 24. juna 1944. u 23.00 časova. Spoljna utvrđenja brzo su savladana. Neprijatelj se grupisao u centru. Prije njegove likvidacije pristigla su mu pojačanja iz Osijeka. Pravce od Osijeka i Našica obezbjeđivale su jedinice 18. brigade na liniji: š. Katunišće — s. Poganovci — Budimci — Potnjani.

Oko 15 časova neprijatelj je intervenisao iz Osijeka u dve kolone. Prva kolona (jačine oko 500 Nijemaca) napala je položaje 2. bataljona 12. brigade kod Saoničkog luga i bila odbijena, ali se preko s. Beketinci provukla kroz međuprostor 12. i 18. brigade i sa sjeveroistočne strane ušla u Krndiju. Druga kolona je u sadejstvu sa avijacijom napala 1. bataljon i jednu četu 2. bataljona 18. brigade na sjevernoj ivici šume Krndija, nanijevši im velike gubitke. Iako je bataljon bio gotovo prepolovljen, ostao je na položaju sve dok mu neprijatelj nije došao iza leđa. Poslije njegovog povlačenja, završene su i borbe za Krndiju.²⁸⁸

Poginuo je komandant brigade Nikola Miljanović Karaula

Poslije borbi za uporišta u s. Bizovcu, Podgoraču i Krndiji, jedinice 12. divizije 28. juna 1944. zaposjele su položaje južno od Našica: 18. brigada na liniji Gradac —

²⁸⁷ Komandir jurišne čete bila je Milka Mikelić.

U borbama oko uporišta u Krndiji našao se među borcima i drug Mate Jerković, tada načelnik štaba 6. korpusa. Evo šta o tome piše drugarica Milka kada je došlo do susreta sa drugim Jerkovićem.

... »Ko je komandir jurišne čete?« — »Ja sam«, odgovorila je drugarica Milka. »Zar to komandir« upita drug Jerković, ne verujući da bi mlada devojkica mogla vršiti tako tešku i odgovornu dužnost«.

Ratni put 18. slavonske NO udarne brigade, str. 126—128. Izdanje NIP »Štampa« Osijek, 1968.

²⁸⁸ Izveštaj Štaba 6. korpusa o akcijama u junu 1944. Zbornik, tom V, knj. 28, str. 584—587.

Tromeđa (k. 263), a jedinice Osječke brigade na liniji Drmovac (sjeveroistočno od s. Paučja) — Mandićevac.²⁸⁹

Neprijatelj je tada usmjerio svoja dejstva radi razbijanja naših snaga, tako da su toga dana dijelovi 1. kozačke divizije nastupali iz s. Vlatkovca i s. Rozmajerovca u pravcu Tromeđe, a njemačke policijske snage iz Našica (jačine oko 250 vojnika) takođe u pravcu Tromeđe. Jedinice 18. brigade sačekale su neprijateljeve snage u 07.30 časova, a jedinice Osječke brigade u 11.00 časova. Poslije dvočasovne borbe jedinice 18. brigade, koje su bile na lijevom krilu povukle su se preko s. Borovika u Vuka šumu (k. 236 i k. 260). Bataljon Osječke brigade, koji se nalazio u s. Mandićevac, štitió je povlačenje 18. brigade, a poslije toga i on se povukao u istom pravcu. Kada su probile položaje 18. i Osječke brigade, njemačke snage su produžile nadiranje prema s. Boroviku i s. Drenjskom Slatniku.

Tridesetog juna 1944. brigada se nalazila u rejonu s. Levanjska Varoš, Slobodna Vlast, Musić. Tada je jedan vod 1. čete njemačkog 804. bataljona, ojačan sa dva tenka, nastupao od s. Majara prema s. Levanjskoj Varoši, gdje se na položaju nalazio 3. bataljon brigade. Njemačke snage imale su zadatak da upadnu u s. Đakovačku Breznicu i popale pozadinske dijelove 6. korpusa, koji su se tamo nalazili. Čete 3. bataljona su prihvatile borbu istoga dana u 07.30 časova, na istočnoj ivici s. Levanjske Varoši. Borba je bila teška, ali su jedinice 3. bataljona uspjele da oštete jedan neprijateljev tenk, a drugom je onemogućen prolaz. Neprijatelj je bio prisiljen na odstupanje. U toj situaciji Jurišna četa 18. brigade upućena je da presiječe odstupnicu i da ga dijelom snaga napadne u bok. U borbi neprijatelj je imao 12 mrtvih i 14 ranjenih. Zaplijenjena su 3 puškomitraljeza, 7 pušaka, 2 automata i zarobljena 2 neprijateljeva vojnika. Jedinice 18. brigade imale su 1 ranjenog i 5 mrtvih boraca.²⁹⁰

²⁸⁸ izvještaj Štaba 6. korpusa o akcijama u junu 1944. i Izvještaj Štaba 12. divizije od 5. 7. 1944. Zbornik, tom V, knj. 28, str. 587—588 i knj. 29, str. 49—51.

²⁹⁰ Izvještaj Štaba 6. korpusa o akcijama u junu 1944. i izvještaj Štaba 12. divizije od 5. 7. 1944. Zbornik, tom V, knj. 28, str. 588—589 i knj. 29, str. 52—53.

Sutradan, 1. jula 1944, jedinice brigade nalazile su Sé u istom rejonu. Dijelovi 1. kozačke divizije (jačine oko 3.000 vojnika) počeli su nastupati sa jednom kolonom prema s. Levanjskoj Varoši, gdje se nalazio na položaju 2. bataljon 12. brigade. Kasnije su u borbu uvedene i ostale jedinice 12. brigade. Neprijatelj se probio u rejon s. Paka. Njegove jake snage nadirale su od Pleternice, a na tom pravcu u rejonu s. Ruševa na položajima se nalazio 1. bataljon 18. brigade. Ostale snage brigade bile su na položajima i vodile borbe u rejonima s. Paka i s. Sovški Dol. U tim borbama učestvovala su i snage Osječke i Čehoslovačke brigade »Jan Žiška«. Stab 18. brigade sa prištapskim dijelovima nalazio se u s. Paka. Komandant brigade Nikola Miljanović Karaula pozvao je kurira 1. bataljona Paju Jagodica i hitno ga poslao u bataljon da prenese naređenje da bataljon sa položaja kod s. Ruševa posjedne položaje za odbranu zapadno od s. Sovski Dol. Stab brigade se iz s. Pake premjestio u s. Sovski Dol. Kada je kurir došao u rejon 1. bataljona, on je već pod jakim pritiskom neprijateljevih snaga napustio stare položaje i posjedao nove zapadno od s. Sovski Dol. Kada se kurir vratio u s. Sovski Dol, na istočnoj ivici sela naišao je na pomoćnika političkog komesara brigade Miloša Crnobrnju. On je, sav iscrpljen, uputio Jagodica prema s. Paka. Jagodić je jurnuo, ali kad je došao na ivicu sela, Čerkezi su već bili u njemu. Kada se vraćao jednim kanalom, opazio je mrtve borbe i prepoznao šinjel načelnika Štaba brigade. Nije primijetio da je među poginulima i komandant brigade. Zamjeniku političkog komesara Crnobrnji rekao je da nije našao komandanta brigade, odnosno da je u prolazu vidio poginule borbe i prepoznao šinjel načelnika Štaba brigade. Crnobrnja je naredio jurišnoj četi brigade da izvrši protivnapad na neprijatelja, koji je dolazio od s. Paka. Sa jednom desetinom pošao je na mjesto gdje je kurir Jagodić vidio poginule partizane. Kada su pod borbom došli do označenog mjesta, našli su komandanta brigade, ali on je već bio mrtav.²⁹¹ Bio je pogođen parčadima

²⁹¹ Izvještaj Štaba 6. korpusa o borbama i diverzijama u julu 1944. Zbornik, tom V, knj. 29, str. 631—633.

*Komandant i politički komesar 18. slavonske brigade
Savo Jaran Miljanović i
Mato Jurčić*

neprijateljeve granate zajedno sa dva kurira. Njegov kurir, rodom iz s. Snjegovića, sjedio je kao okamenjen i čuvao mrtvo tijelo svoga komandanta. Bio je to veliki bol za brigadu. Pao je njen najhrabriji čovjek. Njegovi herojski podvizi u početku ustanka u Slavoniji bili su poznati širom Slavonije. Bio je to čovjek, koga su svi cijenili i voljeli. Neposredan, human, pravičan, ali i strog.

Tom prilikom ranjeni su politički komesar brigade Mato Jurčić i načelnik štaba Ivan Ujević.

Kada je komandant brigade Nikola Miljanović Karaula sahranjen u svom rodnom mestu s. Lisičine (kod Voćina), za komandanta je postavljen njegov rođeni brat Savo Miljanović Jaran.²⁹²

²⁹² Naredba Štaba 12. divizije br. 40 od 5. 7. 1944. Arhiv VII, reg. br. 12-7, K 881. General-major u penziji umro 1972.

U ovim borbama neprijatelj nije mogao uništiti naše snage. U borbama je imao 182 vojnika izbačenih iz stroja, a jedinice 12. divizije 8 mrtvih i 37 ranjenih.²⁹³

Ofanzivna dejstva 6. korpusa u drugoj polovini maja, a naročito u toku juna (zauzimanje Podgorača), gotovo potpuna likvidacija posade u Bizovcu i Krndiji i nekoliko većih borbi s nadmoćnim neprijateljem na Dilju, učvrstili su postojeću operacijsku osnovicu jedinica u Slavoniji, koja je bila nužan uslov za dalje proširenje slobodne teritorije i oslobođenje Daruvarske i Požeške kotline u narednim mjesecima.

Ova dejstva doprinijela su u znatnoj mjeri da se izvrši uspješna mobilizacija novih boraca, kojima su popunjene jedinice, u tome periodu, odnosno 15. jula 1944, formirana je i nova, treća po redu divizija u Slavoniji — 40. divizija 6. korpusa.²⁹⁴ U njen sastav su ušle 18. brigada i Omladinska brigada »Jože Vlahović«, koja se krajem juna iz Zumberka, preko Banije i Moslavine, vratila u Slavoniju. Od prvog dana postojanja diviziju sačinjavaju dvije brigade sa značajnim borbenim iskustvom, koje su do tada ostvarile vrijedne uspjehe i pobjede. U sastavu 12. divizije ostale su 12. Osječka i Čehoslovačka NO brigada »Jan Žiškak«, dok su 28. diviziju sačinjavale 17, 21. i 25. (Brodsko) brigada.

Odbrana žetve

Osnovni zadatak 6. korpusa NOV i POH u Slavoniji u leto 1944. bio je da likvidira neka uporišta u Požeškoj i Daruvarskoj kotlini i obezbijedi prikupljanje žetve sa oko 7.000 jutara napuštene zemlje, koju je neprijatelj po-

²⁹³ Izvještaj Štaba 6. korpusa o borbama i diverzijama u julu 1944. Zbornik, tom V, knj. 29, str. 632.

²⁹⁴ Prije formiranja ove divizije, 6. korpus je imao u svom sastavu 12. i 28. diviziju sa 7 brigada i 2 grupe odreda sa 7 odreda, zatim artiljerijski divizion, diverzantski bataljon, mađarski bataljon »Šandor Petefi«, bataljon protiv pete kolone (PPK) i Županjsku četvu. Sve te snage, operativne jedinice imale su 10.082 borca i starješine. Osamnaesta brigada imala je tada 1056 boraca i starješina. Pregled brojnog stanja, naoružanja, socijalnog i nacionalnog sastava 6. korpusa, Zbornik, tom V, knj. 29, str. 83.

sebno ugrožavao. Znatnu količinu žita trebalo je prebaciti na desnu obalu rijeke Save za Baniju, što je nalagalo da jedinice 6. korpusa obezbijede transportima put preko glavnih komunikacija i rijeke. Da bi se izvršio postavljeni zadatak, 12. divizija sa Dilja prebačena je u Požešku kotlinu. Poslije dolaska jedinica divizije u Požešku kotlinu, planiran je napad na neprijateljevo uporište u s. Jakšić.

Osamnaesta brigada dobila je zadatak da 6. 7. 1944. sa dva bataljona napadne s. Jakšić; s jednim da postavi zasjedu prema željezničkoj stanici Blacko-Jakšić, a sa drugim da obrazuje brigadnu rezervu. Čehoslovačka brigada »Jan Žiška« trebalo je da postavi zasjedu prema Slavonskoj Požegi na liniji: Loznica — k. 150, Dvanaesta brigada da obezbijedi pravac od Slavonske Požege na liniji s. Alaginci — s. Eminovci, a Osječka brigada da postavi zasjedu prema Pleternici, na liniji s. Trapari — Sesvete — Ivanin Dvor.²⁹⁵

Neprijateljeve snage bile su obaviještene o dolasku jedinica 12. divizije u Požešku kotlinu, pa su očekivale da će uslijediti napad na uporište u s. Jakšić. S obzirom na novonastalu situaciju, neprijatelj se pravovremeno izvukao iz s. Jakšića. Ove snage su se 6. jula oko 22.00 časa povukle u uporište u Slavonskoj Požegi. Poslije toga, jedinice 18. brigade su bez borbe ušle u uporište i porušile sve bunkere i zgrade kojima se koristio neprijatelj.²⁹⁶

Poslije ovih borbi Stab 12. divizije donosi odluku za likvidaciju neprijateljevog uporišta u s. Kuzmica i uništenje električne centrale koja je obezbjeđivala Slavonsku Požegu električnom energijom. U uporištu u s. Kuzmici bilo je 50 domobrana, naoružanih sa dva mitraljeza, 2 puškomitraljeza, puškama i automatima. Uporište je bilo

²⁹⁵ izvještaj Štaba 6. korpusa o borbama i diverzijama u julu 1944. Zbornik, tom V, knj. 29, str. 633—634.

²⁹⁶ Jedinice Čehoslovačke brigade »Jan Žiška«, prilikom dolaska na određeni položaj, naišle su na neprijateljevu zasjedu, koja je poslije kratke borbe razbijena. Neprijatelj je pokušao da iz Slavonske Požege interveniše, ali je bio odbijen. U tim borbama neprijatelj je imao 34 mrtva i 6 zarobljenih vojnika, a naše snage 14 ranjenih boraca. Izvještaj Štaba 6. korpusa o akcijama i diverzijama u julu 1944. Zbornik, tom V, knj. 29, str. 633.

dobro utvrđeno sa nekoliko bunkera povezanih saobraćajnicama.

Na osnovu odluke Štaba 12. divizije, Štab 18. brigade izdaje zapovijest za napad.²⁹⁷

Jedinice brigade napale su 9. jula 1944. u 24.00 posadu električne centrale u Kuzmici. Prvi bataljon i jurišna četa kretali su se u jednoj koloni sve do lijeve obale r. Orljave, gdje su se razdvojili. Jednim dijelom snaga napali su neprijatelja sa sjeveroistočne strane sela, a drugim sa jugoistočne strane. Poslije jednočasovne borbe neprijateljski otpor bio je slomljen, a centrala zauzeta i porušena.²⁹⁸ Treći bataljon, koji je držao zasjedu prema Slavonskoj Požegi, vodio je borbu sa neprijateljem koji je pokušao iz Slavonske Požege da pritekne u pomoć napadnutom uporištu, ali je poslije kraće borbe bio odbačen.

U vremenu od 12. do 20. jula 12. divizija i Požeški partizanski odred osiguravali su i dalje žetvu u Požeškoj kotlini. Neprijatelj je u nekoliko navrata napadao naše snage na položajima za odbranu. Tako je 17. jula oko 1.500 ustaša i njemačkih vojnika, napalo jedinice Osječke brigade kod s. Zaričak, s. Cerovca i s. Šumanovca. Oko 500 ustaša istoga dana napalo je, bez uspjeha, jedinice 12. brigade kod s. Granje.

Dok je glavnina 12. divizije osiguravala žetvu u Požeškoj kotlini, jedinice tek formirane 40. divizije su osiguravale žetvu na području Podravske Slatine i planine Dilj.²⁹⁹ Žetva se branila i aktivnim napadnim dejstvima. Cilj je bio zadržati neprijatelja u uporištima. Tako su, jedinice 18. brigade 19. jula napale uporište u Đakovač-Koj Stanici, u kojoj se nalazilo oko 250 njemačkih vojnika koji su štitili vršidbu žita. Treći bataljon je u kraćoj borbi

²⁹⁷ Arhiv VII, reg. br. 28-1/1, K 893.

²⁹⁸ Napad je djelimično uspio. Zadaci nisu potpuno izvršeni, jer je neprijatelj pobjegao iz napadnutog uporišta. Izvještaj Štaba 12. divizije od 15. 7. 1944, Zbornik, tom V, knj. 29, str. 241—243. Izvještaj Štaba 6. korpusa o borbama i diverzijama u julu 1944., Zbornik, tom V, knj. 29, str. 634. Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 13. 7. 1944, Zbornik, tom V, knj. 29, str. 719.

²⁹⁹ izvještaj Štaba 6. korpusa o borbama i diverzijama u julu 1944, Zbornik, tom V, knj. 29, str. 638.

uspio da protjera neprijatelja iz sela, ali su ostali bataljoni zakasnili sa početkom napada, te je neprijatelj u protivnapadu prinudio jedinice brigade na povlačenje.³⁰⁰

Noću 29. 7. 1944. 3. bataljon i jurišna četa brigade izvršili su napad na neprijateljevo uporište u s. Ramanovcu. U uporištu se nalazila ojačana satnija domobrana. Akcija je djelimično uspjela, a zarobljeno je 20 neprijateljevih vojnika. Zbog jake pomrčine, neprijatelj je uspio glavni-
nom snagom neopaženo da se izvuče.³⁰¹ Brigada je imala 1 ranjenog borca.

Poslije napada na uporište u s. Ramanovac, odnosno sutradan, 18. brigada razmjestila se na sektor s. Mijači, a 31. jula 1944. jedinice brigade nalaze se u šumi kod s. Javorovice.³⁰²

Krajem jula, poslije završene žetve, gotovo sve snage 6. korpusa prebačene su u zapadni dio Slavonije sa zadatkom da likvidiraju uporišta u Daruvarskoj kotlini. Štab korpusa izdao je 30. jula 1944. zapovijest za napad na neprijateljevo uporište u s. Badljevini.³⁰³ Prema zapovijesti, jedinice 12. divizije trebalo je da napadnu uporište, 28. divizija da vrši demonstrativni napad na uporište u Daruvaru, a 40. divizija da organizuje spoljnje obezbjeđenje. U okviru divizije, prema zapovijesti Štaba divizije, 18. brigada je dobila zadatak da postavi zasjedu prema Garešnici na liniji: k. 195 — Dabrovica potok — s. Gornji Sredani. Jedan bataljon nalazio se u brigadnoj rezervi.³⁰⁴

Na položajima 18. brigade nije bilo borbe, jer neprijatelj nije napadao.

Badljevina je napadnuta 2. avgusta 1944, a borba je završena istog dana u 07.00 časova.

³⁰⁰ Izvještaj Štaba 18. brigade od 4. 8. 1944, Arhiv VII, reg. br. 3-5, K 1298.

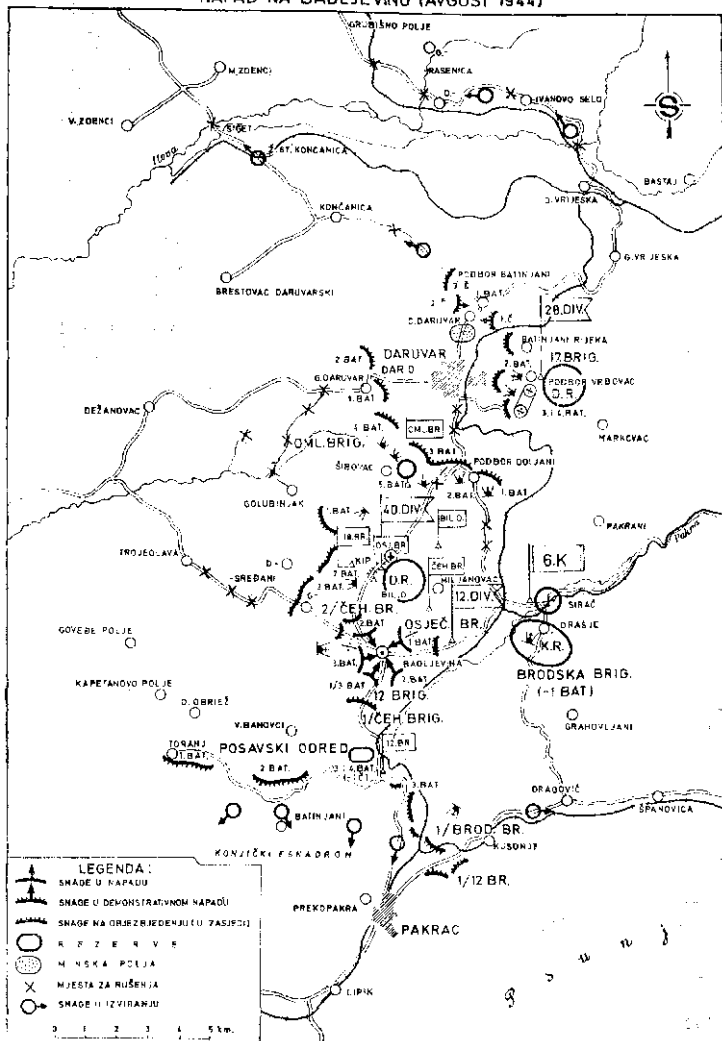
³⁰¹ Izvještaj Štaba 40. divizije od 4. 8. 1944. Arhiv VII, reg. br. 10-3, K 1291.

³⁰² Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293. Izvještaj Štaba 18. brigade od 4. 8. 1944, Arhiv VII, reg. br. 3-5, K 1298.

³⁰³ U ovoj akciji angažovane su naše snage u jačini od 34 bataljona, 1 artiljerijski divizion, 1 konjički eskadron i diverzantski bataljon, Zbornik, tom V, knj. 29, str. 564—568.

³⁰⁴ Arhiv VII, reg. br. 5-1/1, K 1291,

NAPAD NA BADLJEVINU (AVGUST 1944)

Sa položaja zasjede 18. brigada povukla se i razmjestila u rejon s. Bjela i Pakrani, gdje se nalazila na odmoru do 9. avgusta 1944.

Iz ovog rejona, prema zapovijesti Štaba 40. divizije od 5. 8. 1944,³⁰⁵ brigada je izvršila marš iz s. Sirača pravcem Miljanovac — Kip za Gornje i Donje Sredane sa 3 bataljona, dok se jedan njen bataljon nalazio u divizijskoj rezervi u Trojeglavi. Cilj dolaska na ovaj sektor bio je izvršenje mobilizacije.

Osmog avgusta 1944, međutim, krenule su neprijateljeve snage iz s. Omanovca prema položajima jedinica 28. divizije. Stab 40. divizije uputio je odmah 2 bataljona 18. brigade da napadnu neprijatelja iz pozadine, a 2 bataljona 16. brigade da osiguravaju bok ovim snagama 18. brigade. Jedan bataljon 18. brigade imao je zadatak da, sačekajući neprijateljeve snage i napadne ih u s. Badljevine. Ovaj bataljon se međutim, povukao ranije, pa je neprijatelj ušao u selo bez borbe. Zbog izmenjene situacije, a i zadataka koji su predstojali, naređeno je povlačenje snaga 16. i 18. brigade.³⁰⁶

Devetog avgusta 1944, Stab 12. divizije izdao je zapovijest za napad na uporište u s. Končanici (kod Daruvara), koje su branila 2 voda 6. satnije 4. brdskog puka 4. domobranske brigade. Za napad je određena Čehoslovačka brigada »Jan Žiška«, a ostale jedinice divizije trebalo je da osiguravaju napad. Prije napada, Stab divizije uputio je zapovjedniku posade pismo u kome ga poziva na predaju sa posadom. On je na to pristao, te se predalo 65 domobrana i 4 njemačka vojnika.³⁰⁷ Jedinice 40. divizije bile su na osiguranju od Daruvara, ali do borbe nije došlo.

Jedinice 40. divizije, odnosno 18. brigade, prebacile su se iz šireg rejona s. Imsovac na sektor Bastaji — s. Đakovac. Prema telefonskom naređenju Štaba 6. korpusa, jedi-

³⁰⁵ Arhiv VII, reg. br. 5-4, K 1298.

³⁰⁶ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

³⁰⁷ Izvještaj Štaba 6. korpusa o dejstvima u avgustu 1944, Zbornik, tom V, knj. 31, str. 532—533. Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 12. 8. 1944, Zbornik, tom V, knj. 31, str. 634.

nice divizije izvršile su 10. avgusta pokret i 18. brigada se razmjestila u rejon s. Bastaji, Veliki Miletinac, Munije. U toku premještanja jedinica, došlo je kod s. Končanice do borbe. Dva bataljona 12. brigade sukobila su se sa ustašama i domobranima iz sastava 4. brdske brigade. U Končanici je bataljon 16. brigade, koji je bio u zaštitnici, imao teške borbe sa neprijateljem. U takvoj situaciji naređeno je 18. brigadi, koja se nalazila u s. Borova Kosa, da sa dva bataljona vrši pritisak na neprijatelja od s. Kravjaka i zapadno od k. 185 u pravcu ceste. Uspješan manevar dijela snaga brigade iznenadio je neprijatelja, koji se poslije jednočasovne borbe povukao u pravcu Daruvara. U ovim borbama neprijatelj je imao 33 mrtva i 3 zarobljena, a naše snage 12 mrtvih i 9 ranjenih boraca.³⁰⁸

U ovom rejonu jedinice 18. brigade nalazile su se sve do 17. avgusta 1944, kada je izvršen pokret radi izvršavanja zadatka vezanog za napad na neprijateljevu posadu u s. Grubišno Polje.

Radi sadejstva jedinicama 10. korpusa (zagrebačkog) i njihovog rasterećivanja od pritiska njemačkih i ustaško-domobranskih snaga u Moslavini, Štab 6. korpusa je sredinom avgusta 1944. odlučio da napadne i zauzme uporište u s. Grubišno Polje.³⁰⁹ Posadu u uporištu sačinjavale su 1. i 2. četa 2. bataljona 4. brdskog puka 4. domobranske brdske brigade, 40 milicionera, 26 artiljeraca i 32 njemačka vojnika i žandarma. Bilo je ukupno oko 330 neprijateljevih vojnika u dosta jakim fortifikacijskim objektima za odbranu.³¹⁰ Neposredan napad su izvodile jedinice 12. divizije. Jedinice 40. divizije dobile su zadatak da postave zasjedu prema Bjelovaru na liniji: lijeva obala r. Barne od k. 135, Česme — s. Pavlovci — k. 146 — k. 149 — most na potoku Šavarica. Osamnaesta brigada organizovala je položaje za odbranu na liniji: s. Pavlovac — k. 146 — k. 149, radi sprečavanja neprijateljevog nadiranja iz Bjelovara

³⁰⁸ Izvještaj Štaba 6. korpusa o dejstvima u avgustu 1944. godine, Zbornik, tom V, knj. 31, str. 542—543.

³⁰⁹ Zbornik, tom V, knj. 31, str. 247—249.

³¹⁰ Bojna relacija 1. zbornog područja, Arhiv VII, reg. br. 8-1/79, K 58.

preko s. Pavlovca za Zdence i iz Velikih Zdenaca za Grubišno Polje.³¹¹

Snage 12. udarne brigade, sa dva pridodata brdska topa, likvidirale su neprijateljevu posadu poslije petočasovne borbe tokom 18. 8. 1944.

Sa položaja zasjede 18. brigada povukla se 18/19. avgusta 1944. u s. Velike Zdence.³¹²

Koristeći se pomjetnjom i rastrojenošću neprijatelja u drugim garnizonima, Štab 6. korpusa odlučio je 19. 8. 1944. da likvidira i neprijateljevu posadu u Hercegovcu³¹³ i proširi slobodnu teritoriju. Napad je izvršen 20. avgusta oko 04.00 časova, u sadejstvu sa jedinicama 33. divizije 10. korpusa.³¹⁴

Jedinice 18. brigade, ojačane četom minobacača, 5 ručnih bacača, baterijom topova i 4 protivtenkovske puške dobile su zadatak da sa tri bataljona bez jedne čete i jurišnom četom napadnu neprijatelja s južne strane, a jednim bataljonom ojačanim sa dve čete pravcem: Trnovitica — k. 140 — crkva (u selu). Omladinska brigada »Joža Vlahović« dobila je zadatak da spriječi prodor neprijatelja iz pravca Bjelovara ka uporištu Hercegovac, a Bilogorski NOP odred je posjeo položaje u rejonu s. Grđevac.

Dvanaesta divizija je sa svoje tri brigade posjela položaje: s. M. Milinsko, s. Paležnik, r. Ilova sa zadatkom da spriječi prodor neprijatelja od Bjelovara i Garešnice radi pružanja pomoći opkoljenom garnizonu.

Hercegovac su branili dijelovi 8. gorskog zdruga, jačine od oko 750 vojnika. Posada je raspolagala sa 3 protivtenkovska topa, 12 minobacača i velikim brojem automatskog oružja. Dobro organizovanu odbranu ojačali su solidno izgrađenim fortifikacijskim objektima.

³¹¹ Zapovjest Štaba 40. divizije od 17. 8. 1944. Arhiv VII, reg br. 44-1/7, K 1296.

³¹² Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945. Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

³¹³ Zapovjest Štaba 6. korpusa od 19. 8. 1944. Zbornik, tom V, knj. 31, str. 267—269.

³¹⁴ Trideset treća divizija imala je zadatak da spriječi intervenciju neprijateljevih snaga iz uporišta u Daruvaru i Grubišnom Polju, Zbornik, tom V, knj. 31, str. 268.

Napad je počeo prema predviđenom planu. Jedinice 18. brigade su brzo savladale neprijateljevu spoljnu odbranu i kroz minska polja i žičane prepreke izvršile prodor u uporište. Snažan otpor neprijatelja zaustavio je dalje prodiranje. Situacija je diktirala da se naše snage na dostignutoj liniji ukopaju i eventualno slijedeće noći ponovo otpočnu sa napadom. Borbe tokom dana nisu dale neke naročite rezultate, pa je naredeno povlačenje tokom noći.³¹⁵ Intervencija neprijatelja, radi oslobođenja opkoljenog uporišta, uslijedila je tek oko 14 časova sa više pravaca. Svi pokušaji neprijatelja u toku noći da prodru u s. Hercegovac ostali su bez uspjeha. Tek ujutru, 21. avgusta oko 05.30 časova, povukla se i Omladinska brigada »Joža Vlahović«, koja je štitila povlačenje ostalih jedinica iz uporišta.

U borbi za uporište u Hercegovcu, u 18. brigadi, pored boračkog sastava, znatni gubici su bili i u starješinskom kadru. Između ostalih, poginuli su operativni oficir 2. bataljona Teodor Vujić i pomoćnik političkog komesara 2. bataljona Božo Buban.³¹⁶

Ranjeni su: načelnik Štaba brigade Ljuban Vukić; politički komesar 4. bataljona Branko Despotović; komandant 4. bataljona Branko Škorić; politički komesar čete Ilija Lasić; pomoćnik političkog komesara čete 4. bataljona Stevo Plehinger; politički komesar čete 4. bataljona Slavko Bošnjak; informativni oficir 3. bataljona Savo Srđanović; pomoćnik političkog komesara čete 3. bataljona Mirko Abičić; pomoćnik političkog komesara čete 2. bataljona Nikola Vidaković; politički komesar čete 1. bataljona Stevan Teodorović; pomoćnik političkog komesara čete 1. bataljona Radivoj Zarić i drugi.³¹⁷

³¹⁵ Neodgovarajući odnos snaga, nadmoćnost neprijatelja u naoružanju, precizna vatra iz teških oruđa planirana još prije početka napada i saznanje neprijatelja o napadu, čime je bio isključen faktor iznenađenja, osujetili su napad naših snaga, pa je i uspjeh izostao. Osim toga, na nekim pravcima snage na obezbjeđenju nisu uspjele zadržati intervenciju neprijateljevih snaga. Takođe, veče uoči napada, posada u Hercegovcu ojačana je 1 satnijom neprijateljevih snaga iz uporišta u Zdencima. Ovo nije znao Štab brigade, što je bio propust informativne službe. Izvještaj Štaba 40. divizije od 25. 8. 1944, Arhiv VII, reg. br. 15-1/3, K 1291. Operativni izvještaj Štaba 18. brigade od 23. 8. 1944. o napadu na uporište u Hercegovcu, Arhiv VII, reg. br. 5-5, K. 1298.

³¹⁶ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

³¹⁷ Mjesečni operativni izvještaj Štaba 18. brigade od 3. 9. 1944, Arhiv VII, reg. br. 6-5, K 1298.

Poslije ove borbe u brigadi su uslijedile kadrovske promjene, pa su postavljeni:

- za načelnika štaba brigade Bude Budisavljević,
- za informativnog oficira 3. bataljona Savo Kovačević,
- za pomoćnika političkog komesara 3. bataljona Borde Kosanović,

— za pomoćnika političkog komesara 4. bataljona Vaso Bunčić.

Brigada je u toku avgusta 1944. imala gubitke od 16 mrtvih i 108 ranjenih boraca.

Trebalo je vremena da se brigada sredi, odmori i popuni zbog pretrpljenih gubitaka. Do kraja avgusta njene jedinice su se odmarale, prvo u s. Imsovac, Sokolovac, Treštanovac³¹⁸ (25. 8. 1944), a potom u rejonu s. Branežci, Ožegovci i Bučje³¹⁹ (29. i 30. 8. 1944).

U toku 31. 8. 1944, prema naređenju Štaba 40. divizije, izvršen je pokret u sela na južnim padinama Babje gore,^{3,0} sa ciljem produženja odmora i sređivanja jedinica.

Napadi na neprijateljeva uporišta u Pakracu, Lipiku, Daruvaru i Podravskoj Slatini

Jedinice 40. divizije od 1. 9. do 6. 9. 1944. odmarale su se u selima na južnim padinama Babje gore. Neprijatelj, osjetivši poziciju naših snaga, češće je iz uporišta u Starom Petrovom Selu i Kapele Batrine slao jače patrola sa ciljem uznemiravanja i ispitivanja jačine naših snaga. U nekoliko navrata došlo je do borbi manjeg obima sa obostrano neznatnim gubicima. Međutim, 3. 9. 1944. neprijatelj je napao sa dve kolone kod s. Vasine i Prnjavora, a sa dve kolone od Slavonske Požege i Drškovca, čime je ugrozio povlačenje snaga divizije prema s. Brestovcu.³²¹

U takvoj situaciji Stab divizije je naredio povlačenje pravcem s. Skrabutnik — Kamen — Brestovac.³²² Jedinice

³¹⁸ Zapovijest Štaba 40. divizije od 25. 8. 1944, Arhiv VII, reg. br. 17-1, K 1291.

³¹⁹ Zapovijest Štaba 40. divizije od 29. 8. 1944, Arhiv VII, reg. br. 50-7, K 1296.

³²⁰ Arhiv VII, reg. br. 18-1, K 1291. Prema operacijskom dnevniku Štaba 40. divizije, pokret je međutim, izvršen 30. avgusta 1944. u 20.00 časova na sektor s. Lipovac, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

³²¹ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 12. jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

³²² Izvještaj Štaba 40. divizije od 19. 9. 1944, Zbornik, tom V, knj. 33, str. 298—302.

18. brigade razmjestile su se u Vilić Selo, a 16. brigade u s. Podvrško sa zadatkom vršenja dobrovoljne mobilizacije.³²³

U to vrijeme iz uporišta u Daruvaru našim jedinicama predala se grupa domobrana sa dva tenka. S tim u vezi Štab 40. divizije naredio je 18. brigadi da izvrši pokret preko s. Zvečeva, Boraka, Bijele, Pakrana i Markovca u rejon Petrovog vrha, sa manjim snagama, radi zatvaranja komunikacije Daruvar — Đulavec. Štab brigade razmjestio se sa dijelovima brigade u s. Bijela.³²⁴

Jedinice brigade zadržale su se u ovom rejonu do 12. 9. 1944, kada je izvršen pokret preko s. Sirača, Badljevine, Kapetanovog Polja i Tornja za s. Klisu i Filipovac.³²⁵

Poslije zapovijesti Štaba 40. divizije od 12. 9. 1944,³²⁶ uslijedio je napad na neprijateljevo uporište u Pakracu.

U opštoj ofanzivi naših snaga, u drugoj polovini 1944, Štab korpusa, odnosno 40. divizija NOVJ, planirali su napad na uporište Pakrac. Istovremeno je planiran napad i na Lipik, koji je u neposrednoj blizini.

Varošica Pakrac leži na komunikaciji Daruvar — Okučani. Od početka NOR-a, u Pakracu je uvijek bila jaka neprijateljeva posada, u početku radi sprečavanja širenja oružanog ustanka, a kasnije i radi držanja i kontrole jednog dijela teritorije. Naše snage su napadale ovo uporište početkom 1943, ali taj napad nije uspio.

Posadu uporišta sačinjavali su domobrani, Nijemci i ustaše, ukupno 1.550 vojnika. To su bile jedinice gorske pukovnije, topničkog sklopa, željezničke bojne i 5. posadnog zdruga. Ove neprijateljeve snage od naoružanja, pored ostalog, imale su: 12 topova, 13 teških mitraljeza, 64 puškomitraljeza, 3 teška i 12 lakih minobacača.

Uporište u Pakracu bilo je dosta dobro utvrđeno. U gradu je bilo izgrađeno oko 50 bunkera. Pojedine zgrade

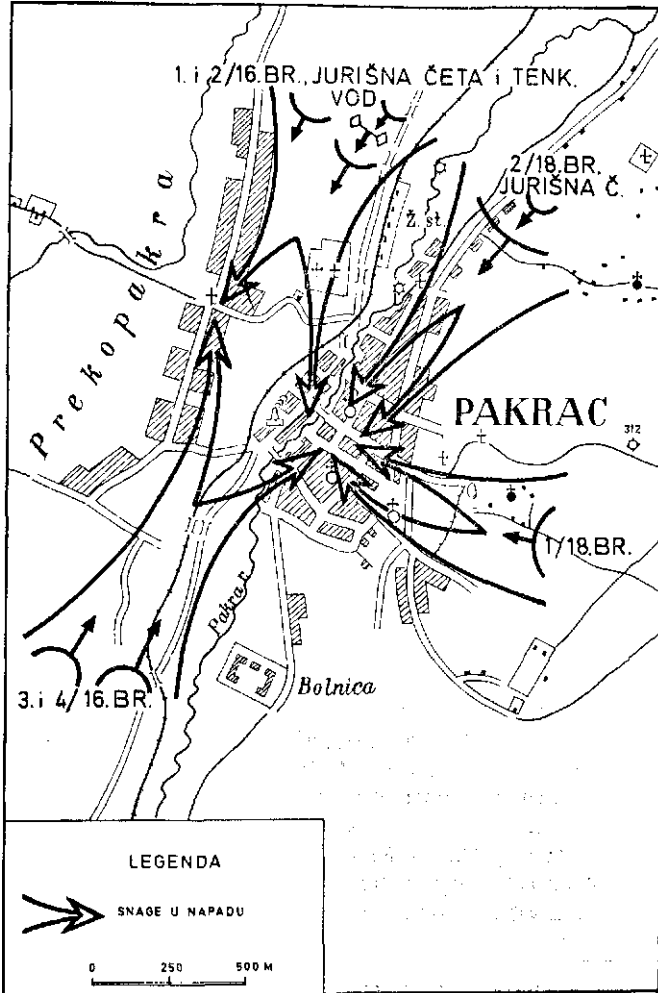
³²³ Zapovijest Štaba 16. brigade od 7. 9. 1944, Arhiv VII, reg. br. 57-7, K 1296.

³²⁴ Zapovijest Štaba 40. divizije od 10. 9. 1944, Arhiv VII, reg. br. 7-4, K 1298.

³²⁵ Knjiga dnevnog rada političkog delegata iz 1. bataljona Ivana Brlošića, Arhiv VII, reg. br. 3-16, K 1298.

³²⁶ Zbornik, tom V, knj. 33, str. 192—196.

NAPAD NA PAKRAC

su podešene za odbranu, kao: Vladikin dvor, zgrada učiteljske škole, željeznička stanica, pilana, zgrada neprijateljeve komande (ispred katoličke crkve) i dr. Sistem obezbjeđenja sa postojećim bunkerima, omogućavao je neprijatelju kružnu odbranu.

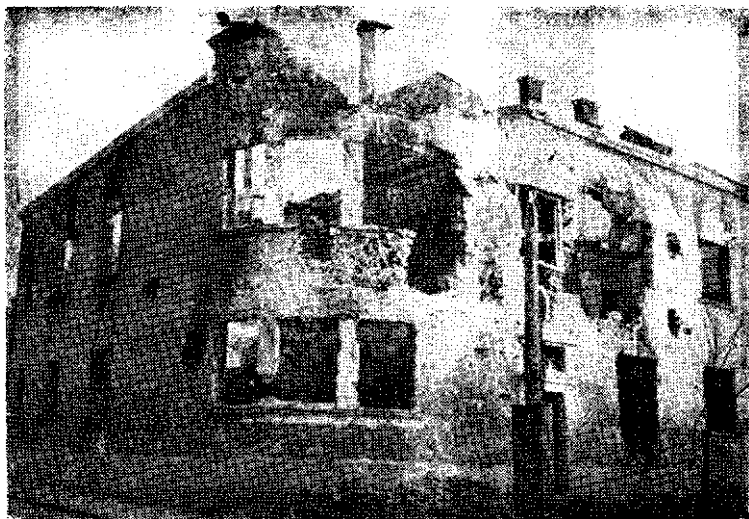
Na osnovu zapovijesti, koju je izdao Štab divizije, na Pakrac je, pored 16. brigade, napadala i 18. brigada sa tri bataljona i jurišnom četom. Prvi bataljon je napao neprijatelja preko brda tzv. Kalvarija u pravcu Vladikinog dvora. Drugi bataljon sa jurišnom četom je napadao neprijatelja od s. Kusonja ka pilani. Treći bataljon je postavljao zasjedu prema Lipiku u rejonu Filipovca k. 164.³²⁷

Četvrti bataljon bio je u ulozi divizijske rezerve u rejonu s. Kusonje.

Borba za uporište otpočela je oko 18.00 časova, 13. septembra 1944. Sve naše jedinice ubrzo su savladale spoljna utvrđenja. Prilično jak otpor pružan je iz zgrade Učiteljske škole i zgrade u kojoj je bila komanda neprijateljeve posade. Zgrada Učiteljske škole savladana je za 2—3 sata, a za ovladavanje zgrade Komande neprijateljevih snaga trebalo je punih 7 časova. Ova jednospratna zgrada bila je od tvrdog materijala i nalazila se na raskrsnici. Ispred nje je postojao brisani prostor, koji je unaprijed planiranom vatrom bio dobro tučen. U zgradi se nalazilo oko 60 neprijateljevih vojnika, uglavnom starješinski sastav, koji je neposredno rukovodio borbom i pružao otpor. U takvoj situaciji Štab brigade je tražio od Štaba divizije artiljerijsku podršku. Uz podršku artiljerijskih oruđa, angažovanjem raketnog bacača »Džon Bul« i kesica sa eksplozivnim punjenjem, utvrđenje je likvidirano i sutradan oko 06.30 časova naše snage su već bile u njemu. Tom prilikom neprijatelj je imao dosta mrtvih, među kojima i 14 oficira, od kojih jedan pukovnik, jedan potpukovnik i jedan kapetan.

Prilikom napada na Pakrac, neprijatelj nije mogao da pruži organizovan otpor, tako da je došlo do panike u neprijateljevim redovima. Naši borci su zarobljavali nepri-

³²⁷ Ovaj bataljon sa Posavskim NOP odredom učestvovao je u napadu na uporište u Lipiku, Izvještaj Štaba 40. divizije od 17. 9. 1944, Arhiv VII, reg. br. 21-4/3, K 1291.

Napad na Pakrac: zgrada neprijateljske komande poslije napada boraca 18. slavonske brigade

jateljeve starješine u dvorištima i kućama, jer su pokušavali da umaknu našim snagama.

Neprijatelj je bio iznenađen, jer je napad na uporište uslijedio danju, odnosno pred pad mraka. Napad danju naše snage su veoma rijetko praktikovale.

U akciji, za ovladavanje neprijateljevim uporištima u Pakracu i Lipiku, zaplijenjeno je: 12 topova raznog kalibra, 14 teških mitraljeza, 3 minobacača, 23 puškomitraljeza, 850 pušaka, 8 vagona artiljerijske i puščane municije, oko 2.500 pari cipela, 740 šinjela, 600 pari odijela i dr. Zarobljeno je oko 700 neprijateljevih vojnika.³²⁸

Snage brigade, pri napadu na Pakrac, imale su 4 mrtva i 9 ranjenih drugova. U ovoj akciji ranjena je Milka Mikelić, komandir brigadne jurišne čete, koja je sa četom izvršila uspješni juriš na jako branjenu zgradu neprijateljeve komande.

³²⁸ Izvještaj Štaba 40. divizije od 19. 9. 1944. Zbornik, tom V, knj. 33, str. 302—307.

Prilikom borbe utrošeno je 47.000 pušanih metaka, 8.000 šmajserske municije, 110 mina za teški minobacač, 218 mina za »Džon Bul«, 140 kesica sa eksplozivom i dosta eksploziva, koji je bio upotrijebljen za miniranje zgrade štaba pukovnije.

Stab brigade je posebno odao priznanje pojedinim borcima i rukovodiocima za pokazanu hrabrost i umješnost u rukovođenju: Savi Popoviću, bolničaru 4. bataljona, koji je pod najvećom neprijateljevom vatrom uspio da ubaci bombe u podrum jedne zgrade ubije 6 neprijateljevih vojnika i zaplijeni 1 puškomitraljez i 5 pušaka; vodniku Dušanu Regaljcu, komandiru čete u 4. bataljonu i Petru Verčeviću, borcu Ivanu Ibriku, desetaru Ivanu Markoviću i vodniku Stjepanu Ribičiću, koji su pod najtežom neprijateljevom vatrom probili dva zida i uspjeli prenijeti eksploziv do zgrade komande i minirati je.³²⁹

Komandir čete Cedo Glišić, borci Mato Slišković i Ivan Vidas, usojeli su da razminiraju prolaze na brdu zvanom Kalvarija i bez žrtava obezbijede jedinici prolaz.

Ovu akciju dobro je pripremio Stab brigade, posebno komandant brigade Šavo Miljanović Jaran.

Prije nego što je izdata zapovijest, komandant brigade je pozvao starješine komandi bataljona i usmeno im dao potrebna objašnjenja u vezi sa izvođenjem napada. Isto tako Štab brigade imao je za vrijeme borbe uvid u situaciju, brzo reagovao i stalno bio u vezi sa komandama bataljona, sa kojima je imao telefonsku i kurirsku vezu.

Za uspjeh u likvidaciji uporišta u Pakracu i Lipiku 40. divizija je pohvaljena od Glavnog štaba NOV i POH. U njoj se između ostalog kaže: »Pohvaljujemo borce, podoficire, oficire i polit, rukovodioce 40. div. prigodom postignute velike pobjede u oslobođenju Pakraca i Lipika. Uvjereni smo da će vaša mlada div. nastaviti i dalje slavim putem kojim je pošla, do konačnog oslobođenja naše domovine.«³³⁰

³²⁹ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

³³⁰ Izvod iz knjige predatih depeša Glavnog štaba NOV i POH za period od 1—30. 9. 1944, Zbornik, tom V, knj. 33, str. 549.

Brigada se zadržala nekoliko dana u širem rejonu Pakraca. 15. 9. 1944. Štab divizije naređuje³³¹ da, zbog pokreta jačih neprijateljevih snaga u rejonu Daruvara, brigada sa tri bataljona i tenkovskim vodom (koji će u s. Siraču dobiti dalje naređenje) krene u rejon Donji Daruvar, Pododborski Vrbovac, s tim što će jedan od ta tri bataljona obrazovati divizijsku rezervu u rejonu istočno od k. 212, na putu između s. Sirača i Doljana. Jedan bataljon ostavljen je u Pakracu (2 čete) i Lipiku (jedna četa). Virovitička brigada posjela je Pododborske Doljane i Vrbovac, odnosno brda sjeverno od s. Šibovca.

U vremenu izvođenja napada na uporište u Pakracu, Virovitička brigada vršila je demonstrativni napad na uporište u Daruvaru. Poslije završetka borbe za Pakrac, kao pojačanje Virovitičkoj brigadi upućeni su 1 artiljerijski divizion, 2 bataljona 18. brigade i tenkovski vod. Bataljoni 18. brigade posjeli su liniju Kaštel — k. 135 — Sipino — — k. 183. Imali su zadatak da napadaju i ometaju neprijateljevo komuniciranje iz Daruvara i u Daruvar. Demonstrativni napad pretvorio se u stvarni napad na uporište u Daruvaru.³³² Oko 12.00 časova 16. 9. 1944. neprijateljeve snage povukle su se iz Daruvara prema s. Uljaniku. Bataljoni 18. brigade uspjeli su razbiti neprijateljevu zaštitnicu. Gonjenje, međutim, nije uspješno izvedeno. Naime, bataljon 18. brigade određen za ovo gonjenje ubrzo se povratio izvještavajući da je izgubio kontakt sa neprijateljem, mada je on zanoćio u Uljaniku.⁸³³ Propuštena je povoljna prilika da se demoralisanom neprijatelju nanese teži gubici.

³³¹ Arhiv VII, reg. br. 26-1, K 1291. Prema operacijskom dnevniku Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, na ovaj zadatak krenula su 2 bataljona, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

³³² Izvještaj Štaba 40. divizije od 20. 9. 1944, Zbornik, tom V, knj. 33, str. 368—371.

³³³ Evakuacija Daruvara naređena je 15. 9. 1944. preko Uljanika za Poljanu uz prihvata 2. kozačke pukovnije i 1. bojne 1. gorskog zdruga, a izvršena 16. 9. 1944. Izvještaj Štaba 40. divizije od 20. 9. 1944, Zbornik, tom V, knj. 33, str. 369. Izvještaji Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 15. 18. i 19. 9. 1944, Zbornik, tom V, knj. 33, str. 657, 667 i 670.

Jedinice 18. brigade 17. septembra 1944. iz rejonu Daruvara povratile su se i razmjestile u Pakracu, s. Lipiku, Prekopakri i Japagi,³³⁴ i ostale u ovim bazama radi odmora do 22. septembra 1944, kada su izvršile pokret za Daruvar, odnosno s. Badljevinu. Iz Badljevine izvršen je pokret 23. septembra u s. Hum. Vršene su pripreme za napad na uporište u Podravskoj Slatini.

Brigada je u to vrijeme imala 1460 boraca i rukovodilaca.³³⁵ Od toga je bilo 796 Hrvata, 543 Srba, 43 Talijana, 22 Čeha, 21 Musliman, 14 Rusa, 9 Slovaka, 5 Poljaka, 3 Mađara, 2 Nijemca i 1 Grk, 865 seljaka, 486 radnika, 96 namještenika i intelektualaca i 13 ostalih zanimanja.

Neposredno poslije likvidacije neprijateljevog uporišta u Pakracu, Štab 6. korpusa donio je 23. 9. 1944. odluku da se napadne i zauzme neprijateljevo uporište u Podravskoj Slatini.³³⁶ Uporište su branili 15. i 18. ustaška bojna i folksdojčeri. S obzirom na jake snage u uporištu i postojeća utvrđenja, Štab brigade pristupio je solidnim pripremama za napad. Komandant brigade Savo Miljanović Jaran dao je informativnom oficiru brigade zadatak da prikupi vjerodostojne podatke o jačini neprijatelja, njegovom rasporedu, rasporedu protivtenkovskih oruđa i drugih otpornih tačaka.

Informativni oficir Milan Mijatović odredio je za izvršavanje zadatka grupu boraca pod rukovodstvom informativnog oficira 2. bataljona Gojka Maksimovića. Grupa je krenula ka Podravskoj Slatini. Uspjeli su da se neopaženo provuku kroz međuprostore u položajima odbrane neprijatelja i da se približe prvim kućama. Kasno noću, zapazili su u jednoj kući svjetlo. Privukli su se, kroz prozor uočili domobranskog zastavnika, koji se spremao da napusti stan svoje djevojke. Bez mnogo poteškoća zastavnik je razoružan, a već sutradan ujutro bili su u Štabu

³³⁴ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

³³⁵ pogled socijalnog i nacionalnog sastava ljudstva 18. brigade NOV Hrvatske od septembra 1944, Arhiv VII, reg. br. 11-5, K 1298.

³³⁶ Zapovijest Štaba 6. korpusa. Zbornik, tom V, knj. 33, str. 414—417.

18. brigade. Dobiveni su dragocjeni podaci, koji su iskorišćeni za predstojeći napad.

Napad jedinica 18. brigade na uporište, prema zapovijesti Štaba 40. divizije od 24. 9. 1944, otpočeo je noću 25/26. septembra 1944.³³⁷ Napad jedinica brigade³³⁸ podržala su dva tenka iz Tenkovske čete 6. korpusa. Neprijatelj je pružao žilav otpor. Njegova protivtenkovska odbrana onemogućila je dejstvo naših tenkova. Tenkovi su se kretali u borbenom poretku Jurišne čete brigade, koja je dejstvovala duž komunikacije od s. Medinci. Kako je neprijatelj uspio da uništi jedan tenk, drugi je prestao sa dejstvom zbog jake protivtenkovske vatre. Borba je trajala cijelu noć, ali neprijatelj nije bio savladan. U takvoj situaciji, iako napad naših snaga nije slabio, neprijatelj je prikupio svoje snage i uspio da se probije iz uporišta,³³⁹ ka Dravi, gdje je dočekan i razbijen od naših snaga. O tome je Stab 6. korpusa izvjestio Vrhovni štab NOVJ.³¹⁰

»... U oštrim borbama jedinice VI korpusa oslobodile Podravsku Slatinu i uništile neprijateljsku posadu i most na Novodravskom kanalu kod sela Čadavice. Nepr. glavna snaga koja je branila Podravsku Slatinu odstupila je ka Dravi, gdje su je stigle naše goneće kolone. Borba je u toku. Kod sela Čadavice neprijatelj je imao 70 mrtvih... 26. i 27. IX jedinice VI korpusa vodile su bojeve na desnoj obali Drave, sjeverno od sela Čadavice, sa glavninom 15. ust. bojne koja je pobjegla iz Slatine. U ovim borbama ubijeno je 167 ustaša, 17 zarobljeno, a mnogi su se podavili u Dravi. Naši gubici: 16 mrtvih, 32 ranjena i 36 nestalih... Poslije ovih bojeva naše jedinice izbile su na mađarsku granicu u širini od 30 km...«

Ova akcija imala je velikog odjeka u narodu, a negativno je uticala na već poljuljani moral neprijatelja. Poslije oslobođenja Podravske Slatine, u mjestu je 29. 9. 1944. formirana 4. brigada 12. divizije.

³³⁷ Arhiv VII, reg. br. 48-1/1, K 473.

as izvještaj Štaba 18. brigade od 28. 9. 1944, Zbornik, tom V, knj. 33, str. 506—509.

³³⁹ izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 27. 9. 1944, Zbornik, tom V, knj. 33, str. 699.

³⁴⁰ Arhiv VII, reg. br. 1-12/1, K 488 A.

Poslije zauzimanja uporišta u Podravskoj Slatini brigada se zadržala u gradu do 29. 9. 1944. Sređivala je opremu i naoružanje, odmarala se i izvodila nastavu. U toku 28. 9., po podne, izvršen je defile jedinica kroz oslobođeni grad. Ujutro 29. 9. 1944. izvršen je pokret u rejon s. Suhopolja.⁸⁴¹ Zadatak jedinica 40. divizije, pa prema tome i 18. brigade, bio je da spriječe svaki pokušaj neprijateljevog prodora u pravcu Podravske Slatine.³⁴²

Ovladavanjem neprijateljevim uporištem u Podravskoj Slatini otpočela je Podravska operacija, odnosno ofanziva snaga 6. i 10. korpusa (zagrebačkog) u Podravini.³⁴³ Poslije dvodnevnih borbi jedinice 12. i Osječke brigade 12. divizije zauzele su Viroviticu 5. oktobra 1944. Uporište je branila domobranska podoficirska škola (675 podoficira), 270 ustaša iz 2. ustaške brigade, 120 milicionera i 72 žandarima. U vrijeme borbi za Viroviticu 18. brigada obezbjeđivala je od prodora neprijateljevih snaga iz uporišta u s. Pitomači sa 3 bataljona na položajima sjeverno i zapadno od Virovitice.³⁴⁴ U isto vrijeme jedinice brigade »Braća Radić« 32. divizije zauzele su ustaško uporište u s. Pitomači³⁴⁵ (kod Virovitice). Jedinice 33. divizije, uz sadejstvo 4. brigade 7. divizije 4. korpusa, zauzele su Kloštar.³⁴⁶

³⁴¹ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

³⁴² Zapovijest Štaba 40. divizije od 29. 9. 1944, Arhiv VII, reg. br. 4-6, K 1296.

³⁴³ Ove operacije počele su 4. 10. 1944. napadom na Viroviticu, Kloštar i Pitomaču, Naređenje Štaba 10. korpusa od 28. 9. 1944, Zbornik, tom V, knj. 34, str. 466.

³⁴⁴ Izvještaj Štaba 40. divizije od 13. 10. 1944, Zbornik, tom V, knj. 34, str. 202—203, Zapovijest Štaba 18. brigade od 1. 10. 1944, Arhiv VII, reg. br. 11-1/4, K 1298, Izvještaj Štaba 18. brigade o akciji na Viroviticu od 10. 10. 1944, Arhiv VII, reg. br. 12-5, K 1298.

³⁴⁵ Izvještaj Štaba 32. divizije od 11. 10. 1944, Zbornik, tom V, knj. 34, str. 157—163. Šestog septembra 1944. ka Pitomači su krenula i 2 bataljona 18. brigade. Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

³⁴⁶ Izvještaj Štaba 33. divizije od 8. 10. 1944. Zbornik, tom V, knj. 34, str. 129—134.

Osamnaesta brigada 13. oktobra nalazila se u s. Vlaislav.³⁴⁷ Poslije višerasovne borbe, 16. oktobra, dijelovi 6. i 10. korpusa zauzeli su s. Đurđevac i Novigrad Podravski (kod Koprivnice). U Đurđevcu su se branili dijelovi 5. ustaške brigade, a u Novigradu Podravskom branio se Brzi divizion Paveličeve gardijske brigade. Ujedno su primorani dijelovi 5. ustaške brigade i oko 100 milicionera da napuste s. Virje, u koje su zatim ušle naše jedinice.³⁴⁸ Jedinice 40. divizije sprečavale su intervenciju neprijatelja iz pravca Koprivnice sa položaja na liniji s. Semovac, kanal Hatovo do ušća u kanal Čičevać. Sa ovih položaja brigada je sa dijelovima 33. divizije vršila napad na neprijateljevo uporište u s. Virju i sa njima ušla u selo. U isto vrijeme dijelovi 7. divizije 4. korpusa zauzeli su s. Hlebine³⁴⁹ (kod Koprivnice), gdje su se branili dijelovi 5. ustaške brigade. Zaplijenjena su 4 tenka, 20 mitraljeza, 10 kamiona, oko 100 motocikla i druga oprema.

Skoro cijela Podravina bila je oslobođena. Ostalo je još neprijateljevo uporište u Koprivnici, u kome se nalazila 20. bojna, dijelovi 36. bojne, ostaci razbijenih ustaških jedinica iz Podravine i dijelovi 1. puka Paveličeve gardijske brigade sa artiljerijom i tenkovima.

Neprijatelj je u uporištu bio utvrđen prema sistemu kružne odbrane sa dubokim rovovima, koji su bili povezani saobraćajnicama. Ispred prve linije rovova nalazile su se žičane prepreke povezane električnom strujom i na pojedinim mestima ojačane minskim poljima.

Imajući u vidu sve ove činjenice, odlučeno je da napad vrše jedinice 7. divizije 4. korpusa i manje snage 33. divizije 10. korpusa.³⁵⁰ Osamnaesta brigada, prema zapovijesti

³⁴⁷ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

³⁴⁸ Izvještaj Štaba 40. divizije od 13. 10. 1944. Zbornik, tom V, knj. 34, str. 204 i 205.

³⁴⁹ Izvod iz knjige predatih depeša Glavnog štaba NOV i POH o borbama od 1—31. 10. 1944, Zbornik, tom V, knj. 34, str. 536.

³⁵⁰ Zapovijest Štaba 10. korpusa od 13. 10. 1944, Zbornik tom V, knj. 34, str. 192—196.

Štaba 40. divizije od 13. 10. 1944, određena je u divizijsku rezervu u s. Ivanec.³⁵¹

Napad na Koprivnicu nije se odvijao povoljno. Otpor brojno veoma jakog neprijatelja nije se mogao skršiti. Jedinice 10. i 6. korpusa smjenjivale su se u napadu. Tako je 14/15. 10. 1944. u napad prešla i 18. brigada. Napadala je i 15. i 16. 10. 1944, ali bez uspjeha, kada su štabovi 6. i 10. korpusa izdali naređenje o prestanku napada na uporište u Koprivnici.³⁵²

Poslije ove borbe Stab 18. udarne brigade pohvalio je Jurišnu četu i 4. bataljon, a posebno: desetara Trivu Predokravca iz Jurišne čete, političkog komesara 1. čete 4. bataljona Antu Radića, vodnika 1. čete 4. bataljona Dušana Regaljca, borca 4. bataljona Aleksandra Kačmačeka; iz 2. bataljona: Ivana Zengala, Adolfa Rota, Luku Lazića, Miladina Pavkova, Tomu Horvata, Andriju Babića, Andriju Gaboja, Ivana Jermeka, Jozu Sremca i Iliju Pavlovića; iz 3. bataljona: komandira čete Đorđa Zoricu, potporučnika Vladimira Pilaša, Jozu Čopu, Radu Kukića, Dušana Bjelca i Slavka Simića.

U borbi za Koprivnicu poginuli su: Stjepan M. Marčetić, s. Lipa, Slavonska Požega; Milenko V. Milinković, s. Bršadin, Vukovar; Božo B. Zemljčić, s. Rečica; Nikola J. Ivanić, s. Podvinje, Slavonski Brod; Valentin F. Fagodić, s. Bukovije, Slavonski Brod; Mehunid J. Kraković, s. Stjena, Čazin; Milan M. Klaić, s. Dalj, Osijek; Jovan M. Prijić, Topusko; Tomo M. Vidaković, s. Trnjani, Slavonski Brod; Stevo Đ. Tucaković, Vukovar; Stevan P. Miladinović, s. Dalj, Osijek; Damijan Đ. Stojković, s. Vrdnik, Irig; Vinko N. Tomničić, iz okoline Đakova; Đorđe M. Milinković, s. Dalj, Osijek, i Jovan Đ. Gačeša, Dereza, Pakrac.

Osim toga, brigada je u ovoj borbi imala i 55 ranjenih boraca.

Poslije borbi u rejonu Podravske Slatine, a u jeku početnih borbi Podravske operacije, 18. brigada doživjela je veliko slavlje — dodijeljen joj naziv »udarna«. U depeši GŠH 6. korpusu od 1. 10. 1944. zapisano je: »Odlukom GSH dodjeljuje se slijedećim brigadama naziv »udarna«: Omladinskoj brigadi, XVIII, Brodskoj i Osječkoj brigadi«.³⁵²³

³⁵¹ Jurišna četa brigade i 1. bataljon imali su zadatak da očiste ovo selo od »bele garde«. Arhiv VII, reg. br. 41-1/1, K 1291.

³⁵² Izvještaji Štaba 40. divizije i Štaba 18. brigade od 16. 10. 1944, Zbornik, tom V, knj. 34, str. 233—238 i str. 238—240.

^{352a} Zbornik, tom V, knj. 34, dok. br. 110, str. 514,

Poslije 20 mjeseci borbi u Slavoniji, Bilo-gori i Hrvatskom Zagorju, sjajnih uspjeha i izvanrednih pobjeda u kojima su se dokazale stotine i hiljade boraca i znanih i neznanih junaka, a mnogi od njih dali i svoje živote u borbi za slobodu, od GSH uslijedilo je veliko priznanje za sve napore, podvige i junaštva postignute na slavnom putu od prve borbe u Zdencima 14. februara 1943, pa do višednevnih borbi krajem septembra 1944. u Podravskoj Slatini i oko Slatine.

Bilo je to ne samo veliko priznanje za uspjehe koji su bili zajedničko djelo svih boraca i rukovodilaca brigade, već i veliki podstrek za nove napore, pregnuća i žrtve u borbi za slobodu.

Napad na njemačku kolonu kod s. Ladevac

Jedinice 18. brigade povukle su se i 17. 10. 1944. ujutro stigle u s. Hlebine. 17/18. 10. izvršile su pokret i razmjestile se 18. oktobra u s. Virje.³⁵³

Prema zapovijesti Štaba 40. divizije od 17. 10. 1944. brigada je izvršila 18. 10. marš komunikacijom s. Virje — Đurđevac — Kloštar — Kladare u Pitomaču.³⁵⁴ Iz Pitomače nastavila je pokret 19. 10. 1944. i razmjestila se u rejon s. Sveti Đurađ i Sveto Trojstvo.³⁵⁵ Iz ovog rejona nastavljen je pokret 20. 10. 1944. pravcem Lončarica — Rastovac u Daruvar.³⁵⁶®

U toku boravka u Daruvaru bilo je vremena i za fudbalsku utakmicu sa Oficirskom školom, koju su jedanaestorica brigadira riješili u svoju korist sa rezultatom od 5:0. Iz Daruvara je izvršen pokret, te je brigada 24. 10. 1944. stigla u rejon Lipika, odnosno u s. Bijelu Stijenu.³⁵⁷

³⁵³ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. marta 1945. Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

³⁵⁴ Arhiv VII, reg. br. 44—211, K 1291.

³⁵⁵ Zapovijest Štaba 40. divizije od 18. 10. 1944. Arhiv VII, reg. br. 4—2, K 1299.

³⁵⁶ Zapovijest Štaba 40. divizije od 19. 10. 1944. Arhiv VII, reg. br. 46-1/1, K 1291.

³⁵⁷ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945. Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

Sutradan su 3. bataljon i Jurišna četa dobili zadatak da organizuju zasjedu na komunikaciji između Okučana i Novske u s. Lađevci. Selo Lađevci je bilo pusto, jer je još 1942. narod otjeran u logore Stara Gradiška i Jasenovac, a jedan dio je interniran u Njemačku. Ovo selo dalo je veliki broj boraca u NOV, odnosno cijelo selo bilo je na strani NOP, pa ga je neprijatelj opustošio zajedno sa selima Bodegraji, Benkovac, Cage, Trnakovac i dr.

Jedinice brigade postavile su zasjedu 25. oktobra, ali toga dana neprijatelj nije naišao. U toku noći 25/26. oktobra 1944, 3. bataljon i Jurišna četa su zaposjeli položaje u selu i čekali nailazak neprijatelja. Ostale snage su obezbjeđivale ovu akciju.

Stab 3. bataljona bio je odgovoran za organizaciju zasjede u mjestu. Bataljonu je pridata i Jurišna četa brigade. Zasjeda se organizovala u najvećoj tajnosti. Željeznička pruga je bila u neposrednoj blizini, a u bunkerima su se nalazile ustaše. Svaki borac i oruđa dobili su svoja mjesta i pravac dejstva. Na cesti su postavljene i mine.

Sve je bilo na svom mjestu i spremno u ranim jutarnjim časovima. Svanulo je, ali se na cesti nije pojavljivao neprijatelj. Oko 10.00 časova sa pravca Novske naišao je seljak sa seoskim kolima i dvojicom ustaša. Kola su prošla, niko nije reagovao, pa nije primijećena partizanska zasjeda. Oko 11.00 časova od Okučana su došla dva oklopna automobila. Donijeta je odluka da se i ova vozila propuste, jer se poslije toga očekivao nailazak kolone.

Negdje, između 12. i 13.00 časova, iz pravca Okučana čula se huka kamiona. Kod jednog mostića bila je raspoređena deseterina Trive Prekodravca sa dva puškomitraljeza. Poslije eksplozije mine trebalo je da oni otvore vatru. Kolona jačine oko 35 kamiona i 3 putnička automobila približavala se miniranom putu. Kad su kamioni naišli na minsko polje, uslijedila je komanda »pali«. Kada su mine eksplodirale, sa čela je otvorena vatra boraca Jurišne čete, a sa bokova jedinica 3. bataljona. Iz prvog kamiona je izašao njemački oficir, zauzeo zaklon i pokušao da aktivira bombu. Desetar Trivo Prekodravac bio je brži. Njegov ga mitraljez nije promašio. Preduzet je juriš ka vozilu. Neprijatelj je pružao žestok otpor. Pogođen je vodnik Jurišne

čete Stevo Dmitrović. Desetar Trivo je bacio bombu i neprijatelj u prvom kamionu je bio savladan.

Ostale čete 3. bataljona su, takođe, pristupile likvidaciji neprijateljevih vozila.³⁵⁸ Komandir 1. čete Đorđe Zorica bio je prvi u obračunu sa Nijemcima. Tu je bio i komandir 3. čete Čedo Glišić i njegov kurir Đuro Jakšić, koji su bili ranjeni. Borac Jurišne čete Branko Jović hitro se obračunao sa njemačkim oficirom. Mitraljez Slavka Simića nije zatajio. Izdata je komanda da se vozila pale. Za tren oka na cesti je bila buktinja.

Akcija je završena za 30—40 minuta. Ubijeno je oko 100 Nijemaca i uništeno 38 kamiona i 3 putnička vozila.

U ovoj akciji su poginuli:

- stariji vodnik Stevo A. Dmitrović, s. Kutovi, Našice,
- borac 3. bataljona Stjepan S. Galinec,
- borac Franjo F. Bakulić, Josip Dol, Ogulin,
- borac Aga Baja, Toplice, Zaječar.

Kada su se 3. bataljon i Jurišna četa vratili iz akcije, prva čestitanja im je uputio komandant brigade Savo Miljanović Jaran. Brigada se kretala ka Lipiku.³⁵⁹

Dva dana kasnije, tj. 29. 10. 1944, jedinice brigade sa dijelovima 1. diverzantskog bataljona izvršile su diverzije na prostoru Novska — Okučani, porušivši 3 mosta ukupne dužine 30 metara.³⁶⁰

Brigada je poslije ove akcije došla u Lipik. Komandant 40. divizije pukovnik Veljko Kovačević odao je veliko priznanje 18. brigadi i predao joj prelaznu zastavu za postignute uspjehe u mjesecu oktobru u takmičenju za naziv najbolje brigade u diviziji. Evo tih rezultata:

»18. brigada 40. divizije u vremenu od 1 do 31. 10. 1944. postigla je slijedeće rezultate:

— ubijeno neprijateljevih vojnika	220—240,
— ubijeno neprijateljevih oficira	.10,
— zarobljeno neprijateljevih vojnika	.10,
— zarobljeno neprijateljevih oficira	.1.

³⁵⁸ izvještaj Štaba 18. brigade od 27. 10. 1944. Zbornik, tom V, knj. 34, str. 452—454.

³⁵⁹ Zbornik, tom V, knj. 34, str. 452—454.

³⁶⁰ Zapovijest Štaba 40. divizije od 29. 10. 1944. Zbornik, tom V, knj. 34, str. 479—480.

Koncert za borce 18. slavonske brigade

Zaplijenjeno:

- 55 pušaka, 1 puškomitraljez i 16 automata,
- 1 tenk uništen i 1 oštećen,
- uništeno 38 kamiona i 3 putnička vozila.

Naši gubici:

- ranjeno 78 boraca i 3 starješine,
- poginulih 26.

Rad

- održano 99 četnih i 18 bataljonskih sastanaka,
- izdato 42 džepne novine i 4 bataljonska lista,
- izdato 29 zidnih novina,
- održano 6 bataljonskih usmenih novina.«

U vezi sa borbom kod s. Lađevaca u izvještaju, između ostalog, zapisano je i ovo: »U ovoj borbi istakli su se iz Trećeg bataljona Vladimir Pilaš, stariji vodnik Alilović Nurija iz 1. čete, borac 1. čete Ferdo Nad, koji je ubio njemačkog potpukovnika, komandir 1. čete Zorica Borde, borac prateće čete Nikola Kajfoš, Viktor Hristić, stariji vodnik iz treće čete, Slavko Simić borac treće čete i delegat Anton Cepo, iz treće čete. Iz drugog bataljona prve čete Josip Dundović, zamjenik komandira prateće čete Antun Vukšić. Iz jurišne čete: Trivo Prekodravac, desetar Nikola Vuković,

Jović Branko, Daniel Ferjanc, bolničar. Iz prvog bataljona: Milan Grčić, mitraljezac iz prve čete i njegov pomoćnik Andrija Komarić i Mirko Mikelić . . .³⁶⁵

Prelaznu zastavicu, koja je predata brigadi kao najboljoj u 40. diviziji, primio je Jović Branko iz Orahovice, jedan od najhrabrijih boraca u brigadi.

U Lipiku je povodom ovog velikog priznanja boračkom i starješinskom sastavu brigade bio defile jedinica brigade.³⁶²

U toku 1/2. 11. 1944. u sastavu divizije brigada učestvuje u diverziji pruge na dijelu Nova Gradiška — Lipovljani.³⁶³

Borbe u istočnom dijelu Slavonije

Poslije uspješnih operacija za oslobođenje Srbije i Beograda i uspostavljanja fronta u Sremu, teritorija Slavonije, posebno njen istočni deo, dobila je naročiti značaj i postala neposredna pozadina njemačkih i kvislinških snaga na sremskom frontu. Postojeća vojnopolitička situacija imala je uticaj na Stab 6. korpusa da donese odluke za dejstva, koja će biti povezana i uticati na dejstva glavnih snaga NOVJ. Težište svojih dejstava Stab 6. korpusa stoga usmjerava na istočni dio Slavonije u nastojanju da što efikasnije ometa organizaciju odbrane protivnika po dubini sremskog fronta. Tako su snage korpusa u stvari izvodile borbena dejstva u plićoj i dubljoj pozadini neprijateljevog fronta u Sremu. Radi toga 12. divizija, nakon dolaska iz Podravine, dejstvuje na glavnoj magistrali, između s. Strizivojne i Nove Kapele, a dijelom snaga je orijentisana prema Đakovu. Na ovom području jedinice 12. divizije postigle su vidan uspjeh.

³⁶¹ Arhiv VII, reg. br. 19—5, K 1298.

³⁶² Knjiga dnevnog rada političkog delegata iz 3. bataljona Ivana Brlošića, Arhiv VII, reg. br. 3—16, K 1298. Prema operacijskom dnevniku Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, to se desilo 2. novembra 1944, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

³⁶³ Zbornik, tom V, knj. 34, str. 585.

U toku 12. novembra Osječka brigada 12. divizije napala je uporište u s. Piškorevcima, u kome se nalazilo oko 600 dobro naoružanih gestapovaca. Poslije borbe, koja je trajala 15 časova, otpor gestapovaca je savladan. Likvidirano ih je oko 400. Zaplijenjeno je 19 teških mitraljeza, 12 puškomitraljeza, 1 teški bacač, 315 pušaka, 34 automata i drugog ratnog materijala.³⁶⁴

Poslije napada na njemačku kolonu kod s. Lađevac, jedinice 40. divizije ostale su još izvjesno vrijeme na ovom terenu radi rušenja objekata i diverzija na mostovima i željezničkoj pruzi.

Poslije ovih diverzija i 40. divizija upućena je u istočni dio Slavonije, odnosno na prostoriju s. Drenjski Slatnik — Ostrošinci — Bučje.

Taj veliki marš počeo je 3. 11. 1944. preko s. Bijejele Stijene i Čaprginaca, Pakraca, Kamenske, Orljavca, Stražemana, Drage, Velike, Vetova, Torninovca, Bjeliševca, Milan Luga, Čaglina, Zdenkovca i Rozmajerovca i brigada se konačno razmjestila sa po 2 bataljona u s. Bučje i Drenjski Slatnik 8. 11. 1944.³⁶⁵ U petodnevnom maršu sa kraćim odmorima prešao se veliki put u kome je došla do izražaja izdržljivost brigadiru. Snage su dovedene radi napada na neprijateljevo uporište u Našicama. U novome rejonu razmještaja brigada je dobila zadatak da dejstvuje na pravcu s. Vukojevci, s. Budimci, s. Poganovci i na pravcu: Našice — s. Bizovac.

Devetog novembra 1944. godine, 2. bataljon dobio je zadatak da izviđa u rejonu s. Vukojevci i s. Stipanovci, odnosno da utvrdi kakvo je stanje na komunikaciji s. Podgorač — Našice. Štab 2. bataljona dao je zadatak komandiru 2. čete da krene sa četom i izvrši izviđanje u s. Vuko-

³⁶⁴ Iz historijata Osječke brigade. Zbornik, tom V, knj. 35, str. 169—170.

³⁶⁵ Zapovijesti Štaba 40. divizije od 2, 4, 5, 6. i 7. 10. 1944, Arhiv VII, reg. br. 24-4, K 1298; reg. br. 1-2, K 1291, reg. br. 3-2, K 1291; reg. br. 4-1/2, K 1291; reg. br. 5-2, K 1291. Prema operacijskom dnevniku Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945. brigada je na marš krenula 4. novembra 1944. i 8. novembra razmjestila se u s. Ostrošince i Kršince, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

jevci. Komandir čete Ivan Dopša marševao je sa četom prilično neoprezno i u s. Vukojevci naišao na zasjedu koju su postavili Nijemci. U okršaju sa Nijemcima komandir Dopša je poginuo.³⁶⁵³

Jedanaestog novembra, jedinice 18. udarne brigade postavile su zasjedu na cesti Našice — Osijek i na željezničkoj pruzi Našice — Bizovac. Na postavljenu zasjedu naišla je neprijateljeva patrola jačine 10 vojnika, koja je uništena. Zaplijenjeno je 9 pušaka.

Trinaestog novembra 1944. godine, jedinice brigade i 2. bataljon Diverzantskog odreda porušile su željezničku prugu između Osijeka i Našica na 79 mesta.

Istog dana, kod s. Budimci, 3. bataljon sačekao je u zasjedi neprijateljevu kolonu jačine oko 300 vojnika. Tom prilikom ubijeno je oko 30 neprijateljevih vojnika, a 26 ih je zarobljeno.^{365b}

Poslije ovih borbi, 18. udarna brigada učestvuje u jednoj od najvećih akcija u toku njenog postojanja, u napadu na neprijateljevo uporište u Našicama.

U uporištu u Našicama nalazilo se oko 1.500 Nijemaca i ustaša, dobro utvrđenih u fortifikacijskim objektima i masivnim zgradama. Spoljna obezbjeđenja sačinjavala su manja uporišta u s. Klokočevac, s. Našičkoj Breznici, s.

36a u biltenu natjecanja VI korpusa NOVJ pisalo je:

»Komandir Dopša je pao.

Jednog tmurnog jesenjeg, novembarskog dana 1944, II četa II bataljona XVIII udarne brigade kreće u izviđanje prema Našicama. Na čelu čete ide njen komandir Dopša. Stari je to borac. Već dve godine je u brigadi. Hrabar je on, odvažan i dobar rukovodilac.

Podmukle Švabe, sakrile se po kućama, i puštaju mladog junaka u selo i kad je već bio usred sela, Nijemci otvore vatru.

Hoće Švabe da ga uhvate živa. Ali Dopša tuče iz svog šmajsera dok je imao metaka. Pet, šest, sedam mrskih Švaba leži oko njega. Šmajser je prazan, vadi pištolj i već deset Svaba leži oko njega, a on se još uvek bori. Nakon što je ostao bez metaka i bacio obe bombe — pada smrtno pogođen u junačke grudi. Neka je vječna slava drugu Dopši, komandiru II čete II bataljona XVIII udarne brigade...« Ratni put 18. slavonske NO udarne brigade, str. 190. Izdanje NIP »Štampa«, Osijek, 1968.

36b Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

Velimirovcu i s. Đurđenovcu, a uklapala su se u plan odbrane Našica.

Napad na Našice planiran je iz operativno-taktičkih, ekonomskih i političkih razloga. Bilo je to značajno čvorište, u dubljoj pozadini sremskog fronta, gdje se stiče više komunikacija, značajno i po ekonomskom i ljudskom potencijalu.

Za likvidaciju spoljnih uporišta bile su određene jedinice 12. divizije. Neposredno na Našice napadale su jedinice 40. divizije: 18. i 16. brigada.³⁶⁶

Sa jedinicama brigade nisu izvršene posebne pripreme. Od Štaba brigade, na čijem čelu je bio Savo Miljanovic, komandant i politički komesar Mato Jurčić, komandantima bataljona izdata je usmena zapovijest istoga dana u ranim jutarnjim časovima, kada se išlo u napad. Ova zapovijest se bazirala na zapovijesti Štaba 40. divizije, koja je prenijeta Stabu brigade telefonom 18. novembra 1944. godine u 03.00 časova.³⁶⁷

Na osnovu usmene zapovijesti Štaba 18. brigade, bataljoni su dobili osnovne pravce za napad:

— 3. bataljon napada uporište sa južne strane desno od željezničke pruge.

Komandant bataljona bio je Ivan Žganec, a politički komesar Rade Roksandić.

— 2. bataljon napada uporište sa jugozapadne strane, sa osnovnim pravcem: ulica Matanovci — Čentar.

Bataljon su predvodili komandant Stevo Mladenović i politički komesar Vlado Stojaković.

— 4. bataljon napada uporište sa zapadne strane duž glavnog puta Našice — Slavonska Požega, ulicom Kralja Tomislava.

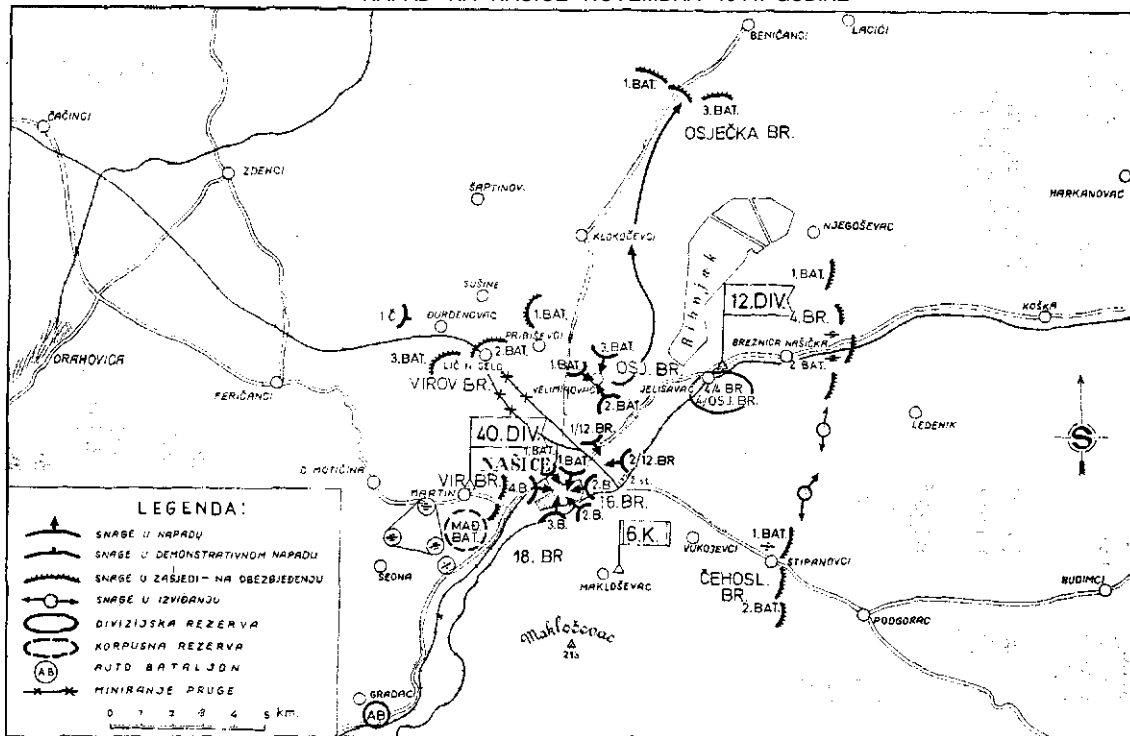
Bataljon su predvodili komandant Mladen Vidović i politički komesar Vaso Bunčić.

— 1. bataljon napada neprijatelja sa sjeverne strane komunikacijom Donji Miholjac — Našice.

³⁶⁶ U napadu na Našice, odnosno u našičkoj operaciji, učestvovalo je 7 brigada sa 27 bataljona, 1 konjičkim divizionom, 11 artiljerijskih oruđa i 2 tenka, ukupno oko 9.000 boraca. Zapovijesti Štaba 6. korpusa od 16. 11. 1944, Zbornik, tom V, knj. 35, str. 220—229.

³⁶⁷ Izvještaj Štaba 18. brigade od 25. 11. 1944. Zbornik, tom V, knj. 35, str. 485—490.

NAPAD NA NAŠICE NOVEMBRA 1944. GODINE

Bataljon su predvodili komandant Slavko Milosevic Seva i politički komesar Stevo Zailac.

— Jurišna četa na čelu sa komandiroz Zdjeljarom i političkim komesarom Svetislavom Radićem zadržana je u brigadnoj rezervi.

Osamnaesta udarna brigada u napadu na Našice bila je podržana vatrom korpusnog artiljerijskog divizionara i sa dva tenka.

Jedinice brigade u ranim jutarnjim časovima 18. 11. 1944. bile su na polaznim položajima. U toku dana uspjele su likvidirati obezbjeđujuće dijelove neprijatelja ispred bunkera i žičanih prepreka. Četiri puta su bataljoni vršili juriš 19. 11, ali ih je neprijatelj uspio odbiti. U toku 20. 11, iako je tempo borbenih dejstava nešto umanjen, uspjeli su savladati žičane prepreke i po 3 bunkera u ulici Kralja Tomislava i Matanovci. Četvrti dan borbe, uz snažnu podršku minobacačke i artiljerijske vatre, likvidirali su sve bunkere ispred jedinica brigade. Toga dana vršena su tri juriša, pa neprijatelj nije mogao da manevriše svojim rezervama. Peti dan borbe, odnosno 22. 11, neprijatelj je izvršio snažan protivnapad. Dijelovi brigade morali su se neznatno povući. Međutim, u ponovljenom jurišu naših snaga probijeni su položaji odbrane neprijatelja u pravcu crkve, pa su se njegove snage povukle ka školi i dvorcu.

Noću 22/23. 11. vođene su borbe oko škole i hotela »Kovač«, da bi u zoru 23. 11. jedinice brigade u sadejstvu sa ostalim snagama potisnule neprijatelja u dvorac.³⁶⁸

U toku 23. 11, treći i prvi bataljon brigade izvučeni su iz borbe, dok su ostale snage nastavile sa napadom na dvorac. Bitka je bila teška.³⁶⁹ Predveče 23. 11. pripreman je odsudni juriš na dvorac. Međutim, naše jedinice, koje su sprečavale intervenciju neprijateljevih snaga iz susjednih uporišta, nisu izdržale. Neprijatelj je uspio da probije položaje na kojima su se branile jedinice 16. brigade. Položaji brigade bili su plitki, borbeni poredak nije imao

³⁶⁸ Izvještaj Štaba 18. brigade od 25. 11. 1944. Zbornik, tom V, knj. 35, str. 485—490.

³⁶⁹ Samo na jedinice 18. brigade neprijatelj je sručio tone čelika, oko 3000 minobacačkih mina, Izvještaj Štaba 6. korpusa od 12. 12. 1944. Arhiv VII, reg. br. 7-1/6, K 473 V.

potrebnu dubinu, pa je jaka kolona pješadije i motorizacije neprijatelja iz pravca Donjeg Miholjca uspjela da se probije i upadne u Našice.³⁷⁰

Ujutro 24. 11. naređeno je povlačenje, čime je okončan napad na uporište u Našicama poslije 6 dana i 7 noći borbi. Zauzeto je sve osim dvorca.

Napredovalo se od zgrade do zgrade, a eksplozivom su pravljene prolazi na zidovima zgrada. Svaki kvadratni metar čistog prostora bio je tučen od neprijatelja. Po nekim zgradama su bile postavljene mine. Artiljerijske granate zviždale su svake minute, tako da se bilo vrlo teško probijati do neprijateljevih glavnih utvrđenja.

Jedinice 18. brigade od početka, pa do savlađivanja utvrđenja, vodile su teške borbe. Naprezanja su bila velika. Da bi se napredovalo, kopani su čak i prolazi ispod zemlje. Neprekidna pucnjava, iz dana u dan, nije prestajala. Pojedini borci i starješine su ogluvnjeli i izgubili moć govora, ali nisu napuštali položaj. Politički komesar čete iz 3. bataljona Tešo Grbić 20. novembra potpuno je ogluvio i izgubio moć govora od teške kontuzije, ali je rukama davao zadatke svojim borcima u toku juriša. Ostao je cijelo vrijeme na položaju sa svojom jedinicom i nije htio da je napusti. To se desilo i komandantu 1. bataljona Slavku Miloševiću Ševi, političkom komesaru Jurišne čete Svetislavu Radiću i drugima. Mitraljenzac 3. bataljona Slavko Šimić, bio je sav crn od mnogih eksplozija, ali neprijatelju nije uspjelo da uništi njegov mitraljez.

Muzički orkestar brigade postao je bombaško odjeljenje za vrijeme juriša. U streljačkom stroju našla se i haubica, a kraj nje komandant Savo Miljanović Jaran i politički komesar Mato Jurčić. Njihovi znaci na rukama, činovi, nisu se primjećivali od prašine i čađi, a lica su im postala tamna. Svi, od kurira pa do komandanta brigade, jurišali su na neprijatelja. Na kraju su uspjeli da ovladaju utvrđenjima, koje je neprijatelj uporno branio.

³⁷⁰ Izvještaj Štaba 40. divizije od 28. 11. 1944. Zbornik, tom V, knj. 35, str. 521—528. Izvod iz knjiga depeša GŠH od 1 do 30. 11. 1944; Zbornik, tom V, knj. 35, str. 586—588.

Napad na Našice: top na odstojanju oa 200 metara od neprijateljskog utvrđenja

U toj borbi ranjen je komandant 2. bataljona Stevo Mladenović, koji je zbog toga i umro. Jurišna četa izgubila je jednog od najhrabrijih boraca u brigadi vodnika Branka Jovića. Ostaće u živom sjećanju preživjelim borcima 1. bataljona herojsko držanje komandira 1. čete Milorada Krajnovića. Zbog kontuzije on je ogluvio i izgubio moć govora, ali nije napuštao jedinicu.

Posebnu hrabrost pokazao je nišandžija »Džonbula« Rot Adolf, Nijemac, borac naše brigade.

Požrtvovanje i hrabrost bili su odlika gotovo svih boraca i starješina. Neke od tih boraca Štab brigade je u svom izvještaju broj 527 od 25. novembra 1944. posebno istakao:³⁷¹ Stevu Mladenovića, komandanta 2. bataljona, koji je od zadobijenih rana umro, Milorada Krajnovića, komandira 1. čete 1. bataljona, Nikolu" Nikšića iz Jurišne čete, Josipa Dundovića, komandira 1. čete 2. bataljona, Ivana Zengala, komandira 2. čete 2. bataljona, Iliju Pavlovića, mitraljesca iz 2. bataljona, Stjepana Radaka, Gojka Protića, Đorđa Cvetkovića, Adolfa Rota, Miju Farkaša, mitraljesca iz 1. bataljona, Eduarda Šipoša iz 2. bataljona, Marka Luvica, Luku Marčepa, Josipa Čepu, Slavka Šimića, Antuna Trpića — iz 3. bataljona; Josipa Juzbašića, komandira i Dušana Maričića, političkog komesara 2. čete 4. bataljona, Duru Smiljanića, Iviću Markovića, Dušana Regaljca, Aleksandra Kačmarčika, Cvjetu Šelović, bolničarku, Roberta Kona, Ivana Modrušana, Iliju Lasića, Antu Radića, Milana Drlića i Miloša Radovića — iz 4. bataljona.

Iako našička operacija nije potpuno uspjela, s obzirom na dužinu trajanja, angažovanje snaga, žestinu borbi i gubitke na obe strane, predstavlja jednu od najvećih operacija 6. korpusa u Slavoniji u toku NOR-a. Jedinice 18. udarne brigade u borbama za Našice pokazale su veliko požrtvovanje i hrabrost. Umješnost u rukovođenju u vrlo složenim situacijama dolazili su do izražaja kod višeg i nižeg starješinskog sastava. Naše snage su ovom operacijom vezivale za sebe veliki broj neprijateljevih vojnika, koji su bili potrebni na drugim sektorima, a posebno u Sremu. Isto tako su dejstva naših snaga na ovim sektorima omogućila da se sa terena mobilise veliki broj novih boraca za jedinice NOVJ, što potvrđuje podatak da je u ovom periodu mobilisano oko 4.500 novih boraca.

³⁷¹ Zbornik, tom V, knj. 35, str. 485—490.

Ukupni gubici Nijemaca i ustaša, prema izvještaju Štaba 6. korpusa od 2. 12. 1944, u sedmodnevnim borbama za Našice iznosili su: oko 800 mrtvih i oko 700 ranjenih. Zaplijenjeno je: 21 mitraljez, 6 puškomitraljeza, 10 automata, 570 pušaka, 9 minobacača i drugog ratnog materijala. Uništen je 1 kamion, 1 oklopni automobil, 3 tenka, 4 borna kola, 1 haubica i 2 protivoklopna topa. Gubici jedinica korpusa iznosili su: 145 poginulih i 731 ranjenih.³⁷² Od ovog broja, gubici 18. brigade iznosili su: 41 poginulih i 212 ranjenih.

U borbama za Našice poginuo je: komandant 2. bataljona Stevo Mladenović iz s. Latinovac, Slavonska Požega, politički komesar čete iz 1. bataljona Radivoje K. Zarić, iz s. Negosavci, Vukovar, komandir čete iz 2. bataljona Vladimir J. Radulović iz s. Cikote, Pakrac, vodnik Ivan Đ. Šobočan iz Dugog Sela, mitraljezac Andrija Francista iz Sida, Franjo A. Kolar iz Pregrade, borac Maksim T. Lavkov, Rjazanska oblast — SSSR, borac Andrija D. Glavica iz s. Višnjica, Ivanec, borac Husein O. Kljinić iz Sanskog Mosta, borac Josip A. Han iz s. Omanovac, Pakrac, borac Murat A. Husnić iz s. Svinjari, Blagaj, vodnik Stevo T. Grozdanić, iz Donjih Bogičevaca, Nova Gradiška, vodnik Jozo K. Užarević, iz s. Gundinci, Županja, borac Ljubomir P. Mihaljević iz s. Bakić, Podravska Slatina, borac Antun K. Ibranić iz s. Podgorač, Našice, borac Antun D. Radonić iz Suhopolja, borac Karlo M. Svitlanović iz s. Davor, Nova Gradiška, borac Vlado J. Karlović iz s. Sirača, Pakrac, borac Luka P. Važić iz s. Dalja, Osijek, borac Duka J. Vretenar iz s. Božekovac, Zlatar, borac Slavko M. Radmanović iz Orahovice, borac Stevo Lj. Poznić iz s. Duzluk, Orahovica, borac Franc J. Deber iz Graca, Vinko Radujak iz s. Starci, Staro Petrovo Selo, vodnik Branko Jović iz Orahovice, bolničar Nedeljko Ljubojević iz s. Dalja, Osijek, i bolničar Stjepan Ščani iz s. Tominovac, Slavonska Požega.

Štab brigade organizovao je analizu borbenih dejstava za Našice u s. Velikom Gradištu u seoskoj školi. Analizi je prisustvovao cio starješinski sastav brigade. Pored članova Štaba brigade, prisustvovao je i jedan član Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju.

Komandant brigade Savo Miljanović Jaran iznio je u kratkim crtama zadatak brigade, zamisao dejstava, početni raspored jedinica za napad i detaljniju analizu dinamike borbe. Iznijete su dobre i slabe strane u taktičkim

³⁷² Zbornik, tom V, knj. 36, str. 586—588, primedba 171.

postupcima nižih jedinica, a posebno rukovođenje jedinicama u borbi za osvajanje naseljenog mjesta. U izlaganju komandant brigade se osvrnuo na izvjesne slabosti.

Zapažena je nedovoljna efikasnost odjeljenja i vodova pri zauzimanju otpornih tačaka, odnosno nije bilo ostvareno sadejstvo pri ovlađivanju tih objekata.

Rukovođenje jedinicama nije bilo prilagođeno specifičnosti borbe u naseljenom mjestu. Sporo su donošene odluke za konkretnu situaciju. Nije bilo dovoljno samoinicijative kod nekih starješina. Dosta se čekalo na odluke i rješenja štabova bataljona i Štaba brigade.

Posebna slabost ispoljila se u održavanju veze sa pretpostavljenim i sadejstvjućim jedinicama i susjedima.

Štab brigade je češće sa zakašnjenjem primao izvještaje o situaciji, a ponekad ti izvještaji nisu bili vjerodostojni. Na primjer, komandant brigade iznio je podatak, da ga je komandant 4. bataliona izvjestio u toku borbe, za jednu situaciju, »da je neprijatelj na mostu . . .«, a u stvari u toj situaciji »neprijatelj je bio ispred mosta«. On je nastojao da dokaže od kakve su važnosti jasni i precizni izvještaji nižih štabova. U konkretnom slučaju, za Štab brigade bilo je i te kako važno da zna da li je neprijatelj »ispred mosta« ili »na mostu«. Poslije prijema izvještaja, Štab brigade je donio odluku, polazeći od toga da je neprijatelj »na mostu«. Da je Štab brigade raspolagao podatkom da je neprijatelj »ispred mosta«, kao što je stvarno i bio, njegova odluka bila bi drugačija od one koju je donio.

U borbi za Našice poginulo je i ranjeno nekoliko starješina iz štabova bataljona. Poginuo je komandant 2. bataljona Stevo Mladenović, dok je komandant 1. bataljona Slavko Milošević Ševo teško kontuzovan.

Starješinski sastav štaba brigade i štabova bataljona 18. brigade, poslije borbe za Našice, izgledao je ovako:³⁷³

Štab brigade:

- komandant Savo Miljanović Jaran,
- — politički komesar Mato Jurčić,
- pomoćnik političkog komesara Ernest Rački,

³⁷³ Arhiv VII, reg. br. 16-6 i 18-1/6, K 1298.

-la — načelnik štaba Ivan Ujevie,
i; — — ađutant Mile Malbaša,
— rukovalac oruđja Aleksandar **Mamuzić**.

1. bataljon:

— komandant Branko Škorić,
— politički komesar Stevo Zaklan,
— pomoćnik političkog komesara Josip Hušnjak,
— ađutant Nikola Ivanović,
— referent za formaciju Mladen Humski.

2. bataljon:

— komandant Nikola Trbić,
— politički komesar Vlado Stojaković,
— pomoćnik političkog komesara Đorđe **Mušicki**,
— ađutant Antun Vukšić,
— referent za formaciju Jure Mandić.

3. bataljon:

— komandant Ivan Zganec,
— politički komesar Rade Roksandić,
— pomoćnik političkog komesara Đorđe Kosanović,
— ađutant Nikola Kljajić,
— referent za formaciju Nikola Kajfež.

4. bataljon:

— komandant Mladen Vidović,
— politički komesar Vaso Bunčić,
— pomoćnik političkog komesara Ljuboja Trkulja,
— ađutant Oskar Spaček,
— referent za formaciju Gojko Holovac.

Kako je brigada u borbi za Našice pretrpjela gubitke od oko 250 izbačenih iz stroja, u jedinice brigade je došla popuna u boračkom sastavu. Primljeno je oko 300 boraca većinom mobilisanih starijih godišta.

Poslije povlačenja iz borbi u rejonu Našica, 18. brigada odmarala se i sređivala razmještena u s. Bektežu i Gradištu do 30. novembra 1944.³⁷⁴

³⁷⁴ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

Brojno stanje brigade: 1496 boraca i rukovodilaca.³⁷⁵
Nacionalni sastav: 776 Hrvata, 589 Srba, 36 Muslimana,
31 Talijan, 16 Čeha, 15 Rusa, 12 Slovenaca, 10 Poljaka,
8 Nijemaca, 2 Jevreja i 1 Grk.

Borbe na Babjoj Gori

Poslije napada na uporište u Našicama, Štab korpusa je prebacio 12. diviziju u rejon jugoistočno od Našica, a 40. diviziju u rejon Slavonske Požege. U prvoj polovini decembra 1944, 12. divizija napada na uporišta i njemačke kolone u rejonu Našice — Đakovo — Osijek, pri čemu su neprijatelju nanijeti veliki gubici i zaplijenjene ili uništene znatne količine ratnog materijala i opreme.

U vrijeme borbi oko Našica, neprijatelj je ponovo uspostavio posade u Pleternici i Slavonskoj Požegi, pa je Štab 40. divizije odlučio³⁷⁶ da ova mjesta oslobodi i u tom smislu izdao zapovijest 30. 11. 1944 Virovitičkoj brigadi da napadne uporište u Pleternici, 18. brigadi je naredio da zatvori pravac Nova Kapela — Batrina, a 4. brigadi da zatvori pravac Slavonski Brod — s. Andrijevcu — Pleternica. Šesnaesta brigada i Brigada narodne odbrane dobile su zadatak da vrše demonstrativan napad na Slavonsku Požegu, a Požeški narodnooslobodilački partizanski odred da zatvori pravac: Nova Gradiška — Slavonska Požega.

Na osnovu zapovijesti Štaba 40. divizije, 18. brigada je 2. decembra 1944. u 02.00 časova postavila zasjedu na pravcu Kapela Batrina — Pleternica. Položaji zasjede protezali su se linijom s. Sr. Lipovac — s. Pavlovci, željeznička stanica s. Ratkovića — desna obala r. Orljava. U sastavu brigade bio je i jedan bataljon 4. brigade 12. divizije.³⁷⁷

Trebalo je spriječiti neprijatelja da od Kapele Batrine pruži pomoć snagama u Pleternici, koje su bile napadnute od Virovitičke brigade.

³⁷⁵ pregled socijalnog i nacionalnog sastava 18. brigade NOV Hrvatske, Arhiv VII, reg. br. 44-1/5, K 1298.

³⁷⁶ Arhiv VII, reg. br. 40-1/2, K 1299.

³⁷⁷ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

Istog dana oko 08.00 časova, neprijatelj, jačine oko 500 vojnika, podržan sa dva topa, pošao je ka Pleternici, jačim snagama cestom Kapela — Pleternica i slabijim snagama šumom Glavica Brdo — šuma Rastik — tt. 247.

U prvom naletu neprijatelj je odbačen.³⁷⁸ To se ponovilo i oko 10.30 časova. Neprijatelj ponovo napada položaje 1. bataljona na pravcu tt. 241 — šuma Rastik, čime je ugrozio bok jedinica 1. bataljona, tako da se bataljon morao povući sa tih položaja. U toj situaciji neprijatelj je pokušao da na leđima naših snaga prodre što dublje u njihov odbrambeni položaj. Međutim, zbog jakih snaga u rezervi, koje su odmah ubačene da zatvore breše u položajima jedinica 1. bataljona, onemogućen mu je dalji prodor. Blagovremenom upotrebom brigadne rezerve neprijatelj je zaustavljen. Bio je to 4. bataljon, koji je pojačao odbranu i posjeo položaje preko ceste i željezničke pruge sve do desne obale r. Orljave.

Toga dana i slijedeće noći naše snage su vodile ogorčene borbe. Pojedini objekti bili su čas zauzeti od neprijatelja, čas opet vraćani od naših snaga. Tako je bilo sve do 3. decembra ujutro, kada je neprijatelj, koji se probio iz Pleternice, napao 3. bataljon s leđa.³⁷⁹ Ovaj iznenadni napad imao je uticaja na neke borce koji su prvi put stupili u borbu. Počeli su da se povlače, odnosno došlo je do male panike. Borba je bila zaista teška, hvatalo se za gušu, oimalo se oružje iz ruku i si.³⁸⁰

U takvoj situaciji komandir 1. čete 3. bataljona Dorđe Zorica sa svojom četom, koja se nalazila na k. 192, izvršio je energičan napad na neprijatelja iz pozadine i olakšao situaciju 3. bataljona. U toj borbi neprijatelj je imao oko 35 mrtvih, 13 zarobljenih i preko 20 ranjenih vojnika. Ostali su se rasuli u šumi, posakrivali u žbunove, pa su mnogi kasnije zarobljeni.

³⁷⁸ Izvještaj Štaba 40. divizije od 6. 12. 1944, Zbornik, tom V, knj. 36, str. 62—70, Izvještaj Štaba 18. brigade od 4. 12. 1944. Arhiv VII, reg. br. 51-1/3, K 1291.

³⁷⁹ Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije za period od 13. jula 1944. do 28. maja 1945, Arhiv VII, reg. br. 26-2, K 1293.

³⁸⁰ Ratni put 18. slavonske NO udarne brigade, str. 69—75, Izdanje NIP »Štampa«, Osijek 1968.

U toj situaciji neprijatelj od Kapele, takođe, napada svom žestinom na 4. bataljon. Kako je prijetila opasnost da neprijatelj zađe s leđa našim snagama, naređeno je 3. bataljonu da što prije izbije u rejon s. Prnjavor, jer se raspolagalo podacima da neprijatelj kreće u tom pravcu. U toku marša 3. bataljon je naišao na američke avijatičare, koji su se baš tu spuštali iz oštećenog aviona, tako da je trebalo i njih prihvatiti, odnosno ukazati im pomoć, jer su neki visili na velikom hrastovom drveću. Posije ovoga, 3. bataljon (—1 četa) krenuo je preko sela Prnjavora i posjeo položaje za odbranu na raskrsnici šumskih puteva s. Vrhovci, s. Laze, s. Prnjavor.

Štab brigade se smjestio u s. Prnjavor. Samo što je 1. četa posjela položaje, već je neprijatelj pristigao i u munjevitom jurišu napao na položaje bataljona. I ovom prilikom opet se istakao hrabrošću komandir 1. čete Đorđe Zorica, ali je bio pogođen od neprijateljevog zrna. Neprijatelj je bio jačine oko jednog bataljona. Za vrijeme juriša čak su se i trube čule. Sve to nije zbunilo borce. Pod velikim pritiskom, snage 3. bataljona postepeno su se povlačile pružajući uzastopan otpor od linije do linije. Pozadi sela Prnjavor snage bataljona (bez jedne čete) održale su položaje i nisu dozvolile neprijatelju dalji prodor.³⁸¹ Situacija je bila teška, jer je svaki drugi borac imao svega po nekoliko metaka, pa se vodilo računa da svaki metak bude iskorišten. Neprijatelj je konačno odbačen,³⁸² a brigada se u toku noći prebacila u Požešku kotlinu.

Kada je brigada stigla u Požešku kotlinu, pristupilo se sređivanju jedinica poslije dvodnevničkih teških borbi sa nadmoćnijim neprijateljem.³⁸³ Interesantno je da je brigada, prije toga, primila oko 300 ljudi kao popunu, a samo 2. i 3. decembra 1944. iz brigade su nestala 73 borca,³⁸⁴ koja su prvi put došla u veće okršaje sa neprijateljem.

³⁸¹ Operativni izvještaj Štaba 18. brigade o borbama na Babjoj gori od 4. 12. 1944, Arhiv VII, reg. br. 27-5, K 1298.

³⁸² Prema izvještaju Zapovjedništva 7. ustaško-domobranske brigade od 9. 12. 1944, njihovi gubici iznosili su 168 mrtvih, ranjenih i nestalih, Zbornik, tom V, knj. 36, str. 646—652.

³⁸³ U ovim borbama brigada je utrošila oko 20.000 metaka, 12 mina za minobacače i više od 100 ručnih bombi, Izvještaj Štaba brigade od 4. 12. 1944, Arhiv VII, reg. br. 51-1/3, K 1291.

³⁸⁴ Arhiv VII, reg. br. 1-41/2 i 50, 51 i 52/3, K RR57.